

LÄHISUHDEVÄKIVALLAN KOHTAAMINEN NAISVAN- KILASSA

Paula Arbelin
Maisterintutkielma
Sosiaalityö
Kokkolan yliopistokeskus
Chydenius
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2024

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Kokkolan yliopistokeskus Chydenius
Tekijä Paula Arbelin	
Työn nimi Lähisuhdeväkivallan kohtaaminen naisvankilassa.	
Oppiaine Sosiaalityö	Työn tyyppi Maisterintutkielma
Aika Kevät 2024	Sivumäärä 57 + 4 liitettä
Ohjaaja Niina Rantamäki YTT, Laura Tiitinen YTT	
<p>Naisten kokema lähisuhdeväkivalta on vakava yhteiskunnallinen ongelma Suomessa. Ilmiö on nähtävissä myös naisvankilassa tehtävässä työssä. Rikosseuraamuslaitos on tunnistanut ilmiön ja tehnyt viime vuosina naisvankien asemaa parantavia uudistuksia ja kouluttanut henkilöstöään nais erityiseen työhön. Tämän tutkimuksen tehtävänä on tutkia, miten naisvankien kokema lähisuhdeväkivaltaa kohdataan naisvankilassa. Tätä lähestytään kysymällä, millaisena naisvankien kokema lähisuhdeväkivalta näyttäätyy vankilan henkilökunnalle, mitkä tekijät vaikuttavat siihen, miten lähisuhdeväkivaltaa kohdataan naisvankilassa ja miten lähisuhdeväkivaltaan puuttuvaa työtä tulisi henkilökunnan näkemysten mukaan kehittää. Keskeisiä käsitteitä ovat lähisuhdeväkivalta, sukupuolistunut väkivalta ja nais erityisyys. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa naisvankilan työntekijöiden keinoista ja mahdollisuuksista sekä vankilaympäristön valmiuksista kohdata naisten kokema lähisuhdeväkivaltaa.</p> <p>Tutkimuksen tieteenfilosofisena perustana on pragmatismi, jossa keskeistä on käytännön tärkeys merkitysten lähteenä ja tiedon käytännöllisen luonteen korostaminen. Tutkimusaineisto koostuu kahdeksasta (N=8) naisvankilassa erilaisissa työtehtävissä työskentelevän henkilön haastattelusta. Aineiston analyysimenetelmänä on käytetty aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Analyysin pohjalta aineistosta voidaan tunnistaa lähisuhdeväkivallan kohtaamiseen vaikuttavia tekijöitä sekä työn kehittämisenäkökuja. Vankilassa olevien naisten lähisuhdeväkivallan kokemukset näyttävät henkilökunnalle moninaisina ja lähisuhdeväkivallan kohtaaminen työntekijöiden ammatilliseen rooliin, työympäristöön ja asenteisiin kytkeytyvänä. Työn kehittämiskohtina esiin nousevat selkeät lähisuhdeväkivaltaan puuttuvat työprosessit, turvalliset perhetapaamiset ja tiedon jakaminen lähisuhdeväkivallasta.</p> <p>Tutkimustulokset osoittavat, että naisvankien kokema lähisuhdeväkivalta on tunnistettu ja läpikäyty ilmiö naisvankilassa, johon työntekijät puuttuvat vaihtelevasti. Lähisuhdeväkivaltaan puuttumisen ja sen kohtaamisen tulisi naisvankilassa olla ilmiön laajuus huomioiden kaikkia työntekijöitä koskettavaa sekä toimintoja ja käytäntöjä läpileikkaavaa. Tutkimustuloksia voidaan hyödyntää erityisesti rikosseuraamusalan asiakaskohtaamisissa sekä koulutus- ja kehittämistyössä ja laajasti kaikissa niissä palveluissa, joissa lähisuhdeväkivaltaa kokemaan joutuneet sekä sitä tehneet aikuiset, erityisesti naiset asioivat.</p>	
Asiasanat lähisuhdeväkivalta, sukupuolistunut väkivalta, nais erityisyys, naisvankila	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

TAULUKOT

TAULUKKO 1 Esimerkki aineiston analyysistä: haasteltujen työntekijöiden kuvaukset naisten kokemasta lähisuhdeväkivallasta.....	24
TAULUKKO 2 Yhteenveto tutkimuksen tuloksista.....	39

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	LÄHISUHDEVÄKIVALTA JA NAISERITYISYYS	4
2.1	Lähisuhdeväkivalta.....	4
2.1.1	Lähisuhdeväkivallan määrittely.....	4
2.1.2	Sukupuolistunut väkivalta.....	6
2.1.3	Lähisuhdeväkivallan seuraukset ja siihen puuttuminen	8
2.2	Naiserityisyys.....	10
2.2.1	Naiserityisyyden määrittely	10
2.2.2	Naisvankila väkivaltakokemusten kohtaamisympäristönä.....	13
2.3	Yhteenveto.....	17
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	19
3.1	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset.....	19
3.2	Lähestymisnäkökulmana pragmatismi.....	20
3.3	Tutkimusaineisto.....	21
3.4	Aineiston analyysi.....	23
3.5	Tutkimuksen eettisyys ja luotattavuus	25
4	TUTKIMUKSEN TULOKSET	28
4.1	Naisvankien kokeman lähisuhdeväkivallan piirteet	28
4.2	Vankilan työntekijät lähisuhdeväkivallan kohtaajina	31
4.2.1	Ammatillinen rooli	31
4.2.2	Työympäristö ja asenteet.....	34
4.2.3	Työkäytännöt	36
4.3	Lähisuhdeväkivaltaa kohtaavan työn kehittäminen	37
4.4	Yhteenveto tutkimustuloksista	39
5	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	42
5.1	Johtopäätökset.....	42
5.2	Pohdinta.....	45
	LÄHTEET.....	48
	LIITTEET.....	58

LIITTEET

Liite 1: Tutkimukseen osallistumispyyntö vankilan henkilökunnalle.

Liite 2: Suostumislomake

Liite 3: Tietosuojailmoitus

Liite 4: Teemahaastattelurunko

1 JOHDANTO

Naisiin kohdistuva väkivalta on vakava maailmanlaajinen yhteiskunnallinen ongelma, johon tulee puuttua kaikin keinoin. Vuonna 2023 valmistuneen Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Vankien terveys ja hyvinvointi 2023 -raportin (Rautanen ym., 2023) mukaan 97 prosenttia vankilassa olevista naisista on kokenut elämässään eriasteista ja monimuotoista väkivaltaa. Luvut kertovat vakavasta ilmiöstä, josta on tärkeää saada enemmän tietoa sekä naisten itsensä että vankiloissa työskentelevien kertomana. Tämän lisäksi Rikosseuraamuslaitos on tehnyt viime vuosina useita naisvankien asemaa parantavia uudistuksia esimerkiksi kehittämällä nais erityistä työtä ja perustamalla nais erityisen rikosseuraamuskeskuksen.

Tutkimukseni aiheena on naisvankien kokeman lähisuhdeväkivallan kohtaaminen naisvankilassa. Tarkastelen aihetta vankilan henkilökunnan näkökulmasta. Tutkimukseni aiheen valintaan on vaikuttanut työkokemukseni sosiaalityön työntekijänä. Olen vuosien aikana kohdannut lukuisia väkivaltaa kokeneita ja väkivaltaisesti käyttäytyneitä aikuisia ja lapsia. Olen kuullut liian monta tarinaa siitä, miten kukaan ammattilainen ei koskaan kysynyt lähisuhdeväkivallasta tai nähnyt mustelmia kehossa. Suurta huolta, turhautumista ja keinottomuutta ovat herättäneet ne tilanteet, joissa lähisuhdeväkivaltaa kokeva nainen on auttajille liian moniongelmainen saadaksesen tarvitsemaansa suojaa ja turvaa väkivallalta. Vankilaympäristössä työskentely on näyttänyt minulle hyvinvointiyhteiskunnan takapihoja, kertonut samaan aikaan monella suulla muutoksen mahdollisuudesta ja toivosta sekä syventänyt ymmärrystäni suhdeperustaisen sosiaalityön kuntoutumista tukevista mahdollisuuksista.

Väkivalta on laaja käsite ja ilmiö, jota on mahdollista määritellä monin eri tavoin. Tässä sosiaalityön maisterintutkielmassa tarkastelen väkivaltaa lähisuhteissa tapahtuvana naisiin kohdistuvana sukupuolistuneena ilmiönä. Naisiin kohdistuva väkivalta on globaali terveydellinen, sosiaalinen ja oikeudellinen ihmisoikeusongelma, joka aiheuttaa inhimillistä kärsimystä ja merkittäviä taloudellisia kustannuksia. Tilastotietojen (Tilastokeskus 2023) mukaan Suomessa keskimäärin joka kolmas nainen on kokenut fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa, ja puolet naisista on kokenut seksuaalista häirintää. Maailman terveysjärjestön (WHO) määritelmän mukaan väkivalta on fyysisen voiman tai vallan tahallista käyttöä tai sillä uhkaamista. Lähisuhdeväkivaltaa taas

on WHO:n mukaan kaikki sellainen väkivalta, jossa väkivallan tekijä ja kokija ovat olleet tai ovat edelleen läheisissä suhteissa.

Tässä tutkimuksessa etsin vastausta siihen, miten naisiin kohdistunutta lähisuhdeväkivaltaa kohdataan naisvankilassa. Kohtaaminen tarkoittaa koetun lähisuhdeväkivallan tunnistamista, puheeksi ottamista ja tuen sekä avun tarjoamista lähisuhdeväkivaltakokemusten käsittelyyn. Se tarkoittaa puuttumista inhimillistä kärsimystä aiheuttavaan ja monin eri tavoin naista haavoittavaan ihmisoikeusongelmaan. Etsin vastausta kysymällä 1) millaisena naisvankien lähisuhdeväkivaltakokemukset näyttyvät vankilaympäristössä henkilökunnan kuvaamina, 2) millaiset tekijät vaikuttavat koetun lähisuhdeväkivallan kohtaamisen naisvankilassa ja 3) miten lähisuhdeväkivaltaan puuttuvaa työtä tulisi kehittää. Nostan tutkimuksellani esiin vankilassa olevien naisten kokemaa lähisuhdeväkivaltaa sellaisena kuin se ilmenee vankilan henkilökunnalle. Tutkimukseni tavoitteena on tuottaa tietoa naisvankilan työntekijöiden keinoista ja mahdollisuuksista sekä vankilaympäristön valmiuksista kohdata naisten kokemaa lähisuhdeväkivaltaa. Haluan tutkielmallani lisätä ymmärrystä lähisuhdeväkivaltailmiön yleisyydestä ja vaikutuksista vankilassa olevien naisten elämässä, herättää keskustelua riittävästä väkivaltaan puuttumisen toimista ja mahdollisista palvelun kehittämisen tarpeista. Tarkastelen vankilan työntekijöiden kertomaa paitsi yksilöllisenä ja työyhteisökokemuksena myös yhteiskunnallisena lähisuhdeväkivaltaan puuttumisen kysymyksenä.

Tutkimukseni aineisto muodostuu kahdeksan (N=8) naisvankilassa työskentelevän työntekijän yksilöhaastatteluista. Naisvankilassa työskentelee muun muassa vartijoita, psykologi, erityisohjaajia, pastori, psykiatrinen sairaanhoitaja ja rikosseuraamustyöntekijöitä. Haastattelumenetelmänä olen käyttänyt teemahaastattelua. Teemahaastattelu on laadullinen tutkimusmenetelmä, jonka avulla pyritään saamaan syvällistä tietoa tutkittavasta aiheesta (Metsämuuronen 2008, 226). Se perustuu avoimiin ja jäseneltyihin kysymyksiin, jotka auttavat tutkijaa ymmärtämään tutkittavan ilmiön moniulotteisuutta ja monimutkaisuutta (Emt. 226) Haastatteluaineiston analysoinnissa noudatan aineistolähtöisen sisällönanalyysin menetelmää, jossa keskeistä on aineiston pelkistäminen ja aineistolähtöinen ryhmittely ala- ja pääluokkiin (Elo ym. 2022, 215).

Keskeisiä käsitteitä tutkimuksessani ovat *lähisuhdeväkivalta*, *sukupuolistunut väkivalta* ja *naiserityisyys*. *Vankilaympäristö* ja *-instituutio* muodostavat tutkimukseni kontekstin. Tutkimukseni tieteenfilosofinen perusta on *pragmatismissa*. Lähisuhdeväkivallan määrittely tuo esiin väkivaltailmiön laajuutta ja sukupuolistuneen väkivallan käsitteen avulla on mahdollista ymmärtää sukupuolen ja väkivallan välistä yhteyttä. Naiserityisyyden käsite puolestaan kiinnittää katseen sukupuolisensitiivisyyteen ja väkivaltaa kokeneiden naisten erityisiin tarpeisiin vankeustuomion aikana. Sitoudun tutkijana sukupuolisensitiivisyyteen ja ymmärrykseen sukupuolen ja parisuhteiden

moninaisuudesta. Käytän tutkielmassa ilmausta vankilassa oleva nainen tarkoittaen sillä vankilassa olevaa rikostuomiota suorittavaa naista. Tämän lisäksi käytän termiä naisvanki haluamatta kuitenkaan leimata naista ja ulos sulkea muita elämän ulottuvuuksia. Väkivaltaan viitattaessa käytän termejä lähisuhdeväkivalta ja väkivalta. Väki- valta termiä käytettäessä tarkoitan lähisuhteissa ilmenevää väkivaltaa.

Sosiaalityön tutkimuksen näkökulmasta tutkimukseni kiinnittyy naisvankitutkimukseen sekä sukupuolistuneen väkivallan tutkimukseen ja se lähestyy myös sosiaalisten ongelmien, huono-osaisuuden, aikuissosiaalityön ja palvelujärjestelmien tutkimusta. Tutkimuksessani on feministinen vire, jolla tarkoitan naisiin kohdistuvan lähisuhdeväkivallan tarkastelemista sukupuolistuneena, eriarvoisuuden ja vallan tasoihin kiinnittyvänä ilmiönä. Huomio kiinnittyy erityisesti naisiin haluamatta kuitenkaan ulos sulkea ketään.

Tutkielmani raportti etenee siten, että seuraavassa luvussa avaan niitä lähisuhdeväkivallan ja nais erityisyyden piirteitä, jotka ovat tutkimukseni kannalta oleellisia. Luku muodostaa tutkielmani käsitteelliset lähtökohdat. Käsittelen lähisuhdeväkivaltaa naisiin kohdistuvana ja sukupuolistuneena ilmiönä sekä nais erityisyyttä erityisesti naisvankeihin ja vankilaympäristöön liittyen. Luvussa kolme esitelen tutkielman toteuttamisen kuvaamalla tutkimustehtävän, aineiston, analyysin sekä eettiset pohdinnat. Neljännessä luvussa kuvaan tutkimuksen tulokset ja luvussa viisi syvennyksen tulosten johtopäätöksiin ja pohdintaan.

2 LÄHISUHDEVÄKIVALTA JA NAISERITYISYYS

2.1 Lähisuhdeväkivalta

2.1.1 Lähisuhdeväkivallan määrittely

Väkivalta on toisen tahallista satuttamista, mutta myös diskursiivinen ilmiö, jota määritellään monin eri tavoin. Väkivallan käsitteen määrittelyyn vaikuttavat muun muassa kriminaalipoliittiset ja yhteiskunnalliset toimintatavat (Flinck 2006, 17–18; Niemi ym. 2017; Ronkainen 2017). Lisäksi väkivaltaan suhtautumista ja siihen reagointia määrittävät kulttuuri, paikka, aika, asenteet, arvot ja normit (Keskinen 2017). Lähisuhdeväkivalta on yksi väkivallan muoto. Tämän tutkielman tarkastelunäkökulma lähisuhdeväkivaltaan on naisiin kohdistuvassa väkivallassa. Lähisuhdeväkivalta ymmärretään sosiaalisena, yhteiskunnan rakenteellisiin käytänteisiin kytkeytyvänä *sukupuolistuneena* ilmiönä, jolloin sen selittäminen ei ole mahdollista vain yksilöön tai tilanteeseen liittyvillä seikoilla.

Lähisuhteisiin liittyvän väkivallan juuret ovat kaukana historiassa, ja ilmiönä se ei ole uusi. Historiallisesti tarkasteltuna miesten kulttuurinen valta-asema, politiikka, uskonto ja ihmisten väliset suhteet rakentuivat 1500-luvulta 1900-luvun alkuaikoihin asti patriarkaalisen hierarkian mukaan. Käsitystä naisen paikasta, isän vallasta ja kuritusväkivallasta muokkasivat roomalainen ja kristillinen perinne aina keskiajalta modernin ajan alkuun asti. (Lindman 2015, 33.) Suomessa keskustelu parisuhde- ja perheväkivallasta alkoi vasta 1960–1970 luvuilla ja keskustelun alkaminen liittyi oleellisesti Suomen saamiin julkisiin huomautuksiin ja kansainväliseen painostukseen (Husso 2003, 15; Notko 2011, 91–92).

Lähisuhdeväkivalta on yksi väkivallan muoto ja se on ilmiö, joka voi koskettaa kaiken ikäisiä, kaikkia yhteiskuntaluokkia, sukupuolia ja eri kulttuuritaustaisia ihmisiä. Yleisintä on puolisoitten välinen parisuhdeväkivalta, jossa väkivallan uhri on nainen ja mies sen tekijä (Nyqvist 2001; Hearn & McKie, 2010; Tilastokeskus 2023). Lähisuhdeväkivallalla tarkoitetaan erilaisia väkivallan muotoja, joita kohdistetaan entiseen tai nykyiseen kumppaniin, lapseen tai lähisukulaiseen. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen väkivaltakäsitteiden sanasto -julkaisussa lähisuhdeväkivalta on määritelty esimerkiksi fyysiseksi, henkiseksi, seksuaaliseksi, digitaaliseksi ja taloudelliseksi väkivallaksi (Bildjuschkin ym., 2020). Lähisuhdeväkivallaksi määritellään kaikenlainen käyttäytyminen, jossa uhrille läheinen henkilö pelottelee, uhkailee, nöyryyttää, manipuloi, satuttaa, pakottaa, eristää, haavoittaa tai vahingoittaa läheistä ihmistä (Goyena, 2019). Väkivallan teot voivat suoraan kohdistua vain yhteen perheen jäsenistä, mutta sen vaikutukset ulottuvat kaikkiin perheen jäseniin. Perheenjäsenten altistumista väkivallalle ja väkivallan vaikutuksia perheenjäseniin kuvataan sukupuolineutraalilla perheväkivallan käsitteellä.

Lähisuhdeväkivalta on monimuotoinen ilmiö, ja tiukkarajainen väkivallan jaoittelu on haasteellista ja usein lähisuhdeväkivallan eri muodot esiintyvät samanaikaisesti (Stylianou, 2018; Walby ym. 2017, 58). Lähisuhdeväkivaltailmiötä on tärkeää tarkastella ja ymmärtää myös parisuhteen erilaisten vaiheiden vaihteluna ja suhteessa esiintyvänä jaksoittaisena ilmiönä, jolla on taipumus toistua ja raaistua. Lähisuhdeväkivallalle on tyypillistä syklistyys, jolla tarkoitetaan väkivaltainen ja hyvien vaiheiden vaihtelua suhteessa. Hannu Säävälä, Leo Nyqvist ja Santtu Salonen (2006, 20) ovat Lenore Walkeriin (1979) viitaten todenneet, että väkivallan teot vaihtelevat jaksoittain tekijän mielialan mukaan. Sykli alkaa tavanomaisesti jännitteen kasvamisella, josta seuraa väkivaltainen purkautuminen ja sen jälkeinen hyvittelyvaihe. Vaiheet toistuvat samaa kaavaa noudattaen väkivallan raaistuessa vähitellen. (Emt. 20; Karhuvaara ym. 2013, 21–22.) Syklistyys vaikeuttaa väkivallan tunnistamista ja suhteesta irrottautumista. Sisko Piippo (2022) on tutkinut sosiaalityön väitöstutkimuksessaan lähisuhdeväkivallan kohtaamisen rakenteita ja käytäntöjä. Piippo (2022, 102) toteaa syklistyksen dynamiikkaa yllä pitävän pelko ja syyllisyys väkivallan uusiutumisesta, toivo paremmasta ja väkivallan tekijän muuttumisesta, pelko suhteesta irrottautumisen epäonnistumisesta ja halu pitää perhe koossa.

Lähisuhteissa tapahtuvaa naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja sen ilmenemistä on määritelty monissa sosiaalityöväitöstutkimuksissa. Leo Nyqvistin (2001) väkivallan tekijöihin ja turvakotityöhön keskittyvä tutkimus oli ensimmäisiä suomalaisia tutkimuksia väkivallasta parisuhteessa. Kaksi vuotta myöhemmin Marita Husso (2003) tarkasteli parisuhdeväkivaltaa naisuhrien näkökulmasta. Minna Piispa (2004) on puolestaan tutkinut nuorten naisten kokeman parisuhdeväkivallan määrittelyä ja Auli Ojuri (2004) parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten elämäntilanteita ja selviytymistä.

Marianne Notkon (2011) tutkimus toi osaltaan uuden näkökulman väkivaltatutkimukseen. Notko (2011) käsitteli tutkimuksessaan fyysisen väkivallan lisäksi myös muita vahingoittumisen ja vahingoittamisen muotoja parisuhteessa. Hän nimeää vahingoittamisen tavoiksi kontrolloinnin ja uhkailun, holtittomuuden ja vastuuttomuuden, arvostelun ja mitätöinnin, emotionaalisen hyväksikäytön, taloudellisen riiston, pahoinpitelyn ja seksuaalisen väkivallan (Notko 2011, 107–109). Uudempia lähisuhdeväkivaltaan liittyviä väitöstutkimuksia ovat Anna Nikupeterin (2016) tutkimus, jossa hän määrittelee eron jälkeisen vainon yhdeksi lähisuhdeväkivallan muodoksi, Anniina Kaittilan (2017) tutkimus rahakonflikteista ja taloudellista väkivallasta parisuhteissa ja Sisko Piipon (2022) tutkimus naisiin kohdistuvan lähisuhdeväkivallan kohtaamisesta sosiaalityössä.

Huomion arvoista on se, että suomalainen perhe- ja parisuhdeväkivaltatutkimus on vasta 2000-luvulla alkanutta, joka kertoo omalla tavallaan perheissä ja parisuhteissa tapahtuvaan väkivaltaan suhtautumisesta yhteiskunnassamme. Suomessa parisuhdeväkivalta on pitkään ollut hiljaisesti hyväksytty ilmiö, sillä siihen on suhtauduttu perheen sisäisenä sukupuolineutraalina vuorovaikutusongelmana, johon ei ole nähty tarvetta puuttua (Husso 2003, 18; Niemi-Kiesiläinen 2004, 78). Kiinnostus sitä kohtaan miksi juuri koti on naisille vaarallisin paikka, on tuonut keskusteluun näkökulmia sukupuolen, vallan ja yhteiskunnallisten rakenteiden yhteen kietoutumisesta. Muutos sukupuolineutraalista perheväkivaltadiskurssista sukupuolistuneen väkivallan diskurssiin on tapahtunut feministisen tutkimusotteen vahvistumisen sekä kansainvälisten sopimusten myötä (Nyqvist 2004; Ojuri 2004, 11; Nousiainen & Pentikäinen 2017, 52). Suomen ratifioimia kansainvälisiä sopimuksia ovat esimerkiksi CEDAW naisiin kohdistuvan syrjinnän poistaminen (1985), sekä Istanbulin sopimuksena tunnettu Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (2015).

2.1.2 Sukupuolistunut väkivalta

Lähisuhdeväkivalta on *sukupuolittunut* ja *sukupuolistunut* ilmiö. Sekä sukupuolittunut että sukupuolistunut väkivalta käsitteet tulevat feministisesti orientoituneesta tutkimuksesta (ks. Husso 2003; ks. Keskinen 2005; ks. Ronkainen 1998), jossa sukupuolen ja väkivallan ymmärretään kytkeytyvän monimutkaisesti toisiinsa ja vallankäyttöön.

Sukupuoli ei ole lopullista, valmista ja annettua, vaan se on kulttuurisissa ja sosiaalisissa suhteissa ylläpidettyä, tuotettua ja opittua toimintaa. Sosiaalinen sukupuoli kehittyy siinä ympäristössä ja kulttuurissa, jossa elämme (Hyden 2015, 304). Sukupuoli määrittää kaikkia sukupuolia ja nais- ja miestapaiset tavat toimia tuottavat

sukupuolta. Sukupuoli on ihmistä määrittävä kategoria ja usein naisiin sekä naiseuteen liitetään vahvoja moraalisia ja kulttuurisia odotuksia esimerkiksi hoivaamisesta ja toisista huolenpidosta. Väyrynen (2007, 141) toteaa naisen ruumiillistuvan aina naisena, joka kantaa kulttuurin sukupuolittuneita merkityksiä ja odotuksia mukanaan. Sukupuolittunut ja sukupuolistunut väkivalta ovat eri käsitteitä ja niiden merkityseron ymmärtäminen syventää ymmärrystä naisiin kohdistuvasta lähisuhdeväkivallasta.

Sukupuolittuneisuus on naisten ja miesten jaottelua väkivallan tekijöihin ja uhreihin, kun taas sukupuolistuneisuus avaa kamppailua sukupuolen merkityksistä väkivaltilanteissa, neuvotteluja julkisessa keskustelussa sekä auttamisen käytännöissä (Ronkainen 2017, 29). Sukpuolistuneisuus kiinnittää katseen lähisuhdeväkivalltaan, joka eroaa seurauksiltaan, yleisyydeltään ja muodoiltaan sukupuolen mukaan. Väkivallan sukupuolittuneisuutta on väkivallan osapuolten jakaminen sukupuolittain yleisimmin siten, että tekijä on tyypillisesti mies ja uhri nainen (Jokinen 2000, 25–26). Sukupuolittuneisuudesta kertoo se, että kaikista, vuonna 2021 viranomaisille ilmoitetuista perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhreista noin 70 prosenttia oli tyttöjä ja naisia (Tilastokeskus 2022). Naisten kokema väkivalta on tutkimusten mukaan yleisimmin lähisuhteissa tapahtuvaa (Husso 2003; Notko 2011; Piispa ja Heiskanen 2017, 84), toistuvaa ja usein pitkäkestoista (Jäppinen 2015; Salovaara 2019). Tilastokeskuksen vuonna 2022 julkaiseman Parisuhdeväkivallan kokemukset yleisiä Suomessa -raportin mukaan väkivallan sukupuolittuneisuus tulee esiin, kun tarkastellaan esimerkiksi väkivallan muotoja, yleisyyttä, uhreja, tekijöitä ja motiiveja. Raportin mukaan parisuhteessaan naisista 34 prosenttia ja miehistä 18 prosenttia oli elämänsä aikana kohdannut fyysistä väkivaltaa ja sillä uhkailua. Henkistä väkivaltaa kertoi parisuhteessa kohdanneensa 49 prosenttia naisista ja 42 prosenttia miehistä. Seksuaalisen väkivallan kokemukset olivat naisilla huomattavan paljon yleisempiä kuin miehillä. Naisista 11 prosenttia oli parisuhteen aikana kokenut seksuaalista väkivaltaa, kun vastaava luku miehillä oli kaksi prosenttia. (Tilastokeskus 2022.) Sukupuolittuneisuus kertoo tilastotiedoista lisäksi sen, että naiset joutuvat enemmän lähisuhdeväkivallan uhreiksi kuin miehet. Sukupuolittuneisuus tulee esiin myös turvakotitilastoissa. Turvakotien asiakkaista vuonna 2022 91 prosenttia oli naisia (Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos 2023). Lisäksi tiedetään, että muuta väestöä suurempi riski joutua väkivallan uhriksi on tiettyillä väestöryhmillä. Sisäministeriön (2021) laatiman selvityksen mukaan oman turvallisuutensa kannalta haavoittuvimmassa asemassa ovat maahanmuuttajanaiset, vammaiset henkilöt, romanit, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt, syrjäytyneet henkilöt ja ikäänntyneet.

Sukupuolistuneen väkivallan tutkimus määrittelee väkivaltaa sukupuolen ja sukupuolten suhteiden kautta (Ronkainen 1998, 3). Suvi Ronkainen (1998) on tutkinut

sukupuolistunutta väkivaltaa ja sen tutkimusta Suomessa. Sukupuolistuneen väkivallan käsite tarkoittaa sitä, että väkivalta vaikuttaa eri tavoin naisiin ja miehiin eikä väkivallan tekeminen ja sen uhriksi joutuminen ole sattumaa. Sukupuolistuminen viittaa väkivallan dynamiikkaan ja sukupuolen tekemisen prosessiin (Ronkainen 2017, 29). Dynamiikalla Ronkainen (2017, 30) viittaa niihin tapoihin, joilla väkivallan tekijää ja kokijaa vastuutetaan tekemästään tai kokemastaan väkivallasta ja sukupuolen tekemisen prosessilla sukupuoleen ihmistä määrittävänä kategoriana. Parisuhdeväkivallan yhteydessä nainen, etenkin äiti saatetaan asettaa vastuuseen oman kokemuksensa lisäksi myös kyvyttömyydestään suojella lapsiaan, kun taas miehen ei niinkään odoteta ottavan vastuuta muuttumisestaan ja avun hakemisesta (Emt. 30). Suvi Keskinen (2005) käsittelee miesten naisiin kohdistamaa parisuhdeväkivaltaa sosiaalityön väitöstutkimuksessaan. Keskinen (2005, 55) erottelee sukupuolistuneen ja sukupuolittuneen väkivallan käsitteiden merkityksiä. Sukupuolistuneisuus tuo esiin sukupuolen, hierarkkisen sukupuolijärjestelmän ja vallan dynamiikkaa paremmin kuin sukupuolittuneisuus, joka liittyy väkivallan sukupuoliin lähinnä kahtia jakamalla ilmiön väkivallan mieskäyttäjiin ja naisuhreihin (Emt. 55; myös Ojuri 2004, 25; myös Jäppinen 2015). Lähisuhdeväkivallan tarkasteleminen sukupuolistuneena ilmiönä mahdollistaa väkivallan merkityksellistämistä sekä sen pohtimista, koskettaako lähisuhdeväkivalta kaikkia naisia samalla tavalla ja myös sen kohdellaanko naisia väkivallan kokijoina samalla tavalla (Piippo 2022, 38; Hooks 2000; Dobash & Dobash, 2017, 136–138). Lähisuhdeväkivallan kokeminen, uhrina oleminen sekä avun hakeminen määrittyvät todennäköisesti eri tavoin koulutetun ja keskiluokkaisen naisen elämässä, kuin päihteitä käyttävän, rikoksia tekevän ja vankilassa olevan naisen elämässä. Lähisuhdeväkivallan seuraukset ovat joka tapauksessa monenlaista kärsimystä aiheuttavia ja usein sellaisia, joita eri alojen ammattilaisten voi olla vaikeaa tunnistaa.

2.1.3 Lähisuhdeväkivallan seuraukset ja siihen puuttuminen

Lähisuhdeväkivalta aiheuttaa monenlaista suoraa ja välillistä kärsimystä sitä kokeville. Lähisuhdeväkivallan kokemus ja näkeminen särkevät ja haavoittavat ihmisiä ja ihmissuhteita (Ronkainen 2008, 394) ja se aiheuttaa kansallisten ja kansainvälisten tutkimusten mukaan (mm. Hisasue ym., 2020; Siltala 2021; Youstin & Siddique, 2019) kokijalle enemmän kärsimystä, kuin täysin tuntemattoman tekemä väkivalta. Lähisuhdeväkivallan aiheuttamia psyykkisiä seurauksia ovat muun muassa masennus, paniikkikohtaukset, traumaperäinen stressi, ahdistuneisuus, itsetuhoisuus ja päihteiden käyttö (Siltala ym., 2022). Fyysisiä seuraamuksia ovat muun muassa mustelmat, ruhjeet, haavat, palovammat ja luun murtumat. Erilaiset kipu- ja tulehdustilat, univaikeudet ja suolistovaivat voivat olla lähisuhdeväkivallan somaattisia seurauksia (Dillon ym., 2013).

Lähisuhdeväkivallan kokijan on usein vaikeaa tunnistaa psyykkisten ja somaattisten oireiden yhteyttä koettuun lähisuhdeväkivaltaan johtuen väkivallan pitkäkestoisuudesta ja toistuvuudesta (Heiskanen & Piispa, 2002). Useiden tutkimusten mukaan (Notko ym. 2021; Patterson ym. 2019; Siltala 2021; Virkki ym. 2011;) lähisuhdeväkivalta ja sen aiheuttamat haittavaikutukset lisäävät psyykkistä ja fyysistä sairastavuutta, ja aiheuttavat sosiaali- ja terveystalouden käyttöä. Väkivallan kokijat käyttävät yli 80 prosenttia enemmän palveluita kuin muu väestö, mutta vain prosentti heistä tunnistetaan terveydenhuollossa (Siltala 2021). Naisiin kohdistuva parisuhdeväkivalta on inhimillisen kärsimyksen lisäksi vakava yhteiskunnallinen ongelma, joka aiheuttaa Suomessa Siltalan ja kumppaneiden (2022) tekemän tutkimuksen mukaan vuosittain 150 miljoonan euron kustannukset.

Eri ammattilaisten on vaikeaa tunnistaa lähisuhdeväkivaltaa ja puheeksi ottaminen sekä avunsaanti väkivaltaan vaihtelee. Useiden kansallisten tutkimusten mukaan (Husso 2003; Kivelä 2020; Nikupeteri 2016; Ojuri 2004; Siltala ym. 2022; Virkki ym. 2011) sosiaali- ja terveystalouden ammattilaiset eivät ota riittävästi lähisuhdeväkivaltaa puheeksi eivätkä tunnista väkivaltaa kokeneissa naisissa väkivallan merkkejä silloinkaan, kun väkivallan jäljet näkyvät selvästi. Tutkimukset osoittavat myös, että erityisesti lähisuhdeväkivalta ja läheisissä suhteissa tapahtuva digitaalinen väkivalta ohitetaan helposti poliisissa (Niklander ym. 2019; Hakkarainen 2019; Harris & Woodlock 2022). Vielä vaikeampaa ammattilaisten on tunnistaa näkymättömiä väkivallan seurauksia ja väkivallan välillisiä seurauksia, kuten unettomuutta ja mielialaoireita (Koistinen & Holma, 2015).

Myös ammattilaisten suhtautuminen avunhakijoihin vaihtelee ja sen myötä avun saaminen voi vaikeutua. Natasa Mojskercin (2023) sosiaalityön autoentnografisen väitöstutkimus osoittaa, kuinka avun ja turvan saaminen turvakodista Suomessa voi olla erityisen vaikeaa, silloin kun avun hakija on maahanmuuttaja tai romani. Avun saannin vaikeutta selittävät turvakotien ammattilaisten vahingolliset rodullistavat maahanmuuttajiin ja romaneihin liittyvät tulkinnat ja käytännöt (Emt. 202–214). Vahingollisia rodullistavia tulkintoja ovat muun muassa uskomus romanien tavasta käyttää hyväksi turvakotipalvelua ilman todellista tarvetta suojalle ja turvalle ja uskomus turvapaikanhakijoiden sosiaalipalveluiden hyväksikäytöstä. Romaninaisten lähisuhdeväkivallan kokemusten epäilyä ja heidän kokemaan väkivaltaan puuttumattomuutta turvakodeissa tuli esiin myös Sinikka Törmän (2015) tutkimuksessa.

Syitä lähisuhdeväkivallan tunnistamisen vaikeuteen ja puuttumattomuuteen selitetään sillä, että väkivallan aiheuttamia seurauksia on vaikeaa tunnistaa, väkivallan mahdollisuus kielletään, väkivaltaan puuttumisen katsotaan kuuluvan toiselle ammattilaiselle ja vaikeutena ymmärtää väkivallan uhrin passiivisuutta (Husso ym. 2012; Koistinen & Holma 2015; Mojskerc 2023; Törmä 2015). Uhrin kykenemättömyys ratkaista tilanne nähdään enemmän väkivallan syynä, ei sen seurauksena (Virkki ym.,

2011, 281). Marita Husso (2003, 260–261) mainitsee selitykseksi myös sen, että viranomainen kokee traumasta kuulemisen liian raskaaksi tai lähisuhdeväkivaltaa kokeneen naisen toiminta vaikuttaa epäuskottavalta (myös Mojskerc 2023). Myös työntekijän jatkuva altistuminen asiakkaiden väkivaltakokemuksille eli niin sanottu sijaistraumatisoituminen turvakotityössä ja työyhteisön riittämättömät keinot tukea työntekijää vaikuttavat haitallisesti väkivaltaan puuttumiseen (Mojskercin 2023, 148). Mojskercin (2023, 149) tutkimus osoittaa myös henkilöstövajeen ja työnkuvan laajuuden (väkivaltatyöskentely, päivystystyö, siivoaminen, ruuan laittaminen, ovien aukaiseminen, lasten hoito) haitalliset vaikutukset väkivallan tunnistamiseen ja asiakkaan kohtaamiseen turvakodeissa. Väkivallan puheeksi ottoon on havaittu terveydenhuollon ammattilaisiin kohdistuvassa tutkimuksessa vaikuttavan ammattilaisen ikä, koulutus ja työkokemus (Gutmanis ym., 2007).

Lähisuhdeväkivalta aiheuttaa sitä kokevalle monenlaista suoraa ja välillistä kärsimystä ja suuria yhteiskunnallisia kustannuksia. Lähisuhdeväkivalta on moniulotteinen ilmiö, jossa yhdistyvät yksilön, perheen, sosiaalisten suhteiden, vallitsevan kulttuurin, sukupuoliodotusten ja yhteiskunnallisten tekijöiden samanaikainen vaikutus. Ilmiön sukupuolistuneisuudesta kertoo se, että naisiin kohdistuva väkivalta on tavallisimmin lähisuhdeväkivaltaa ja sitä pidetään yhtenä vakavimmista sukupuoleen perustuvista ihmisoikeusloukkauksista (ks. Nousiainen & Pentikäinen 2017, 55, 64). Lisäksi lähisuhdeväkivallan tunnistaminen ja siitä puhuminen on eri syistä haastavaa sekä sitä kokeneelle että uhreja kohtaaville ammattilaisille. Sukupuoliodotuksien rikkomiseen liittyvällä häpeällä ja syyllisyydellä on uhria vaientava vaikutus ja ammattilaisten suhtautuminen väkivallan kokijan kertomaan vaihtelee avun ja tuen tarjoamisesta epäilevään suhtautumiseen, epäasialliseen käytökseen ja jopa uhrin syyllistämiseen.

2.2 Nais erityisyys

2.2.1 Nais erityisyyden määrittely

Nais erityisyys on Väyrysen (2007, 54, 57) mukaan sukupuolierojen ja samankaltaisuuden tiedostamista, sukupuolisensitiivisyyttä, naisten näkökulman ja heidän omien kokemustensa näkyväksi tekemistä. Kulttuuristen sukupuoliodotusten kautta määrittyvien valta- ja yhteiskuntarakenteiden avulla on mahdollista ymmärtää lähisuhdeväkivaltailmiön sukupuolistuneisuutta sekä vankilassa olevien naisten yhteiskunnallista asemaa. Nais erityisyyden määrittely avaa tutkielmassa tarkastelunäkökulmia sukupuoleen ja sen moninaisuuden ja erityisten tarpeiden huomioimiseen sekä sukupuolierityisiin ympäristöihin.

Naiserityisyys on laaja käsite, jonka määrittelemistä haastaa sen monimerkityksellisyys. Naiserityisyys käsitteellä viitataan toimintatapoihin ja työkäytänteisiin pääasiassa asunnottomuus-, päihde- ja rikosseuraamustyössä sekä sukupuolisensitiivisiin ajattelutapoihin. Asunnottomien palveluyksiköt, päihdehoitolaitokset ja vankilat ovat monesti rakentuneet asiakkaiden enemmistön eli miesten tarpeista käsin eivätkä ne näin ollen voi vastata naisten palveluiden tarpeeseen (myös Salovaara 2019).

Eri sukupuolten välisen tasa-arvon ja moninaisuuden hyväksyminen on nais erityisyyden lähtökohta (Salovaara 2023, 133). Sukupuoli on moninainen ja jokainen ihminen kokee sukupuolen omalla tavallaan. Naiserityisyys mahdollistaa naisille tasa-arvoisen aseman tuen ja palveluiden käyttäjänä suhteessa miehiin. Salovaara (2023, 134) nostaa esiin kriittisen huomion, jonka mukaan nais erityisyys nojautuu ajatukseen kahdesta sukupuolesta ja on siten ulossulkeva. Ratkaisuksi hän ehdottaa sukupuolisensitiivisyyden (myös Väyrynen 2007) käsitteen käyttöä nais erityisyyden rinnalla (Salovaara 2023, 134). Sukupuolisensitiivisyys nais erityisessä lähestymistavassa tarkoittaa Salovaaran (2023, 134) mukaan intersektionaalisuuden eli risteävien erojen kuten sosiaaliluokan, alkuperän, iän ja toimintakyvyn tuottamien valta-asemien ymmärtämistä.

Naiserityisyydestä puhutaan Rikosseuraamuslaitoksen toimintakäytänteiden ja koulutusten yhteydessä ja sen lisäksi sillä viitataan ajattelutapaan. Emilia Laakkonen ja Virva Rautio (2021) kuvaavat Rikosseuraamuslaitoksen julkaisemassa blogissa nais erityisyyden tarkoittavan käytännössä naisvankien erilaisten tarpeiden huomioimista kaikessa vankilan toiminnassa. Vankilassa oleviin naisiin liittyviä erityisiä tarpeita voi nousta esiin muun muassa mielenterveys- ja päihdeongelmiin, traumataustaan sekä perhesuhteisiin liittyen. Henkilökunnan ymmärrys seksuaali- ja lähisuhdeväkivaltaan liittyen on erityisen tärkeää, jotta kehoon ja henkilökohtaiseen tilaan liittyvät vankilarutiinit kuten päihdeseulat ja erilaiset tarkastukset hoituisivat mahdollisimman sensitiivisesti. Laakkonen ja Rautio (2021) jatkavat kuinka nais erityinen työ tehdään lähellä vankia, jokapäiväisessä vuorovaikutuksessa. Rikosseuraamuslaitoksen sisällä nais erityisyys termin sisältöön on liittynyt epäselvyyttä, mikä käy ilmi Tammen (Tammi-Moilanen, 2020) tekemästä Naisvankiselvityksestä. Naisvankiselvityksessä on lainaus haastatteluaineistosta, jossa selvitykseen osallistunut työntekijä kuvaa esimiehensä käsittävän nais erityisyyden paikaksi, jossa voi lakata kynsiä tai leipoa pullaa (Tammi-Moilanen, 2020, 72).

Naiserityisyyttä on suomalaisessa sosiaalityön tutkimuksessa tutkittu haavoittuvuuden ja marginaalisuuden näkökulmista erityisesti päihteisiin (Granfelt 2007b, 2020; Karttunen 2019; Väyrynen 2007), asunnottomuuteen (Haahtela 2015) ja rikostaustaisiin naisiin (Salovaara 2019; Granfelt 2007b, 2020) liittyen. Tutkimusten

tulosten ja johtopäätösten avulla on mahdollista ymmärtää nais erityisyyden eri ulottuvuuksia ja käsitteelle annettuja merkityksiä.

Riitta Granfeltin (2007b) etnografinen tapaustutkimus naisvankien päihdekuntoutuksesta Vanajan vankilassa tuo esiin tarpeen kehittää nais erityistä, naisten rikollisuuden taustoihin ja päihdehoitoon liittyvää kuntoutusta. Granfelt (2020) on määritellyt nais erityisyyden tarkoittavan naisten yhteiskunnallisen aseman, rikollisuuden ja päihdeongelmien sekä väkivallalle altistumisen, naisten hoivarooleihin ja perheeseen kohdistuvien odotusten moninkertaisen leimaavuuden ymmärtämistä. (Emt. 23–24.) Granfeltin (2020) määritelmässä tulee esiin naisiin kohdistuvat sukupuoli-odotukset ja niiden rikkominen sekä siitä seuraavan häpeän kantamisen ymmärtäminen.

Riikka Haahtela (2015) on puolestaan sosiaalityön väitöstutkimuksessaan tutkinut asiakkuuksien rakentumista asunnottomille suunnatussa nais työssä. Haahtela (2015) ei käytä tutkimuksessaan nais erityisyyskäsitettä kuin muutaman kerran, mutta hän kuvaa tämän tutkielman tutkimustehtävän kannalta mielenkiintoisesti nais työssä kiinnipitävän sukupuolierityisen ympäristön piirteitä. Haahtela (2015, 83–85) nimeää nais työn kiinnipitävien sukupuolierityisten ympäristöjen sisältävän hoivaa, läsnäoloa, huolenpitoa, mutta myös hengellistä, henkistä ja emotionaalista kosketusta. Nais erityinen läsnäolotyö on työntekijän ja asiakkaan välistä institutionaalista vuorovaikutusta, joka on sallivaa, hyväksyvää ja lämmintä (Emt. 84).

Teija Karttunen (2019) on väitöskirjassaan tutkinut nais erityistä päihdehoitoa päihdehoitolaitoksen naistenyhteisössä. Nais erityisyyden käsitteen käyttöön liittyy Karttusen (2019) mukaan epäselvyyttä siksi, että käsitteellä voidaan viitata työmenetelmiin, ammatilliseen orientaatioon, ideologiseen ajattelutapaan tai kuntoutuksen sisällöllisiin rakenteisiin. Karttunen (2019, 58) tiivistää nais erityisen päihdehoidon rakentuvan neljän ulottuvuuden kautta. Nämä ulottuvuudet ja päihdehoidon keskeiset osa-alueet ovat 1) naiseuden ja sukupuolen merkityksen ymmärtäminen 2) identiteettiin, tunteisiin ja suhteisiin fokusoituva työ 3) traumatietoinen ja psykiatrisen oireilun huomioiva työte ja 4) yksilöllinen muutostyö, joka huomioi päihdeongelmaan kytkeytyvät psykososiaaliset kysymykset (Emt. 58).

Ulla Salovaara on tutkinut rikostaustaisten naisten elämäntilanteita ja hän määrittelee (2019b, 24) nais erityisyyttä nais tapaisen toimijuuden huomioimiseksi, hyväksymiseksi ja tukemiseksi. Hän jatkaa nais erityisyyden olevan sitä, että naisten tausta, nykytilanne ja niistä johtuvat erityistarpeet huomioidaan kokonaisvaltaisesti. Nais erityisyys voi vaikuttaa naisten erityiskohtelun vaatimukselta, vaikka kyse on lähtökohtien huomioimisesta ja tasoittamisesta sekä mahdollisuuksien tasa-arvosta. Rikosseuraamuksissa nais erityisyyden huomioiminen rakentuu ymmärryksen, kunnioituksen ja turvallisuuden varaan. Ymmärrys tarkoittaa asiakkaan traumojen

yleisyyden ja niiden vaikutusten ymmärtämistä, kunnioitus asiakkaan arvostavaa ja ymmärtävää kohtaamista ja turvallisuus sellaista lähiympäristöä, jossa traumakokemuksia voi tuoda esiin ja tunteiden ilmaisua on mahdollista harjoitella. (Salovaara 2019b, 25.)

Lähisuhdeväkivaltaa ja muita traumaattisia tapahtumia kokeneet vankilassa olevat naiset tarvitsevat nais erityistä ympäristöä ja auttamisen muotoja sekä palveluita. Ymmärrän nais erityisyyden tässä tutkimuksessani tarkoittavan sellaisia naisia palvelevia, naistapaisen toimujuuden (ks. Salovaara 2019b) ymmärtäviä toimintatapoja ja sukupuolisensitiivisiä lähiympäristöjä (ks. Haahtela 2015), joissa on mahdollista turvallisesti käsitellä vaikeita elämäkokemuksia kuten lähisuhdeväkivaltaa ja saada siihen apua.

2.2.2 Naisvankila väkivaltakokemusten kohtaamisympäristönä

Monien vankilassa olevien naisten elämään on lapsuudesta ja nuoruudesta saakka kasautunut väkivaltaa, päihteitä, mielenterveyden haasteita ja turvattomia perhe- ja parisuhteita (Granfelt 2007a; Lattu 2016; Lintonen & Joukamaa 2013; Pösö 1986; Salovaara 2019; Tammi-Moilanen 2020; Viitanen 2013; Yourstone et al. 2010, 5). Tutkimusten mukaan (mm. Lattu 2016; Venäläinen 2017) naisten kokema väkivalta on yleisimmin lähisuhteissa tapahtuvaa ja rikostaustaisten naisten elämäkuluissa väkivalta on toistuvaa ja usein pitkäkestoista (Salovaara 2019). Vankien terveys ja hyvinvointi 2023 tutkimuksessa (Rautanen ym., 2023) eriteltiin väkivaltakokemuksia, mutta ei kysytty lähisuhdeväkivallasta. Tutkimuksessa väkivallan kokemuksia ja traumaattisten stressioireiden esiintyvyyttä tutkineiden Raimo Lappalaisen, Katariina Keinosen ja Katja Koskialhon (2023, 59) mukaan 92 prosenttia kaikista vangeista on elämänsä aikana kokenut fyysistä väkivaltaa, 68 prosenttia henkistä väkivaltaa, 32 prosenttia taloudellista väkivaltaa ja 23 prosenttia seksuaalista väkivaltaa. Tutkimuksen tulosten mukaan naisten väkivallankokemukset ovat miesvankeja yleisempiä. Naisista fyysistä väkivaltaa on kokenut 97 prosenttia, henkistä väkivaltaa 67 prosenttia, taloudellista väkivaltaa 32 prosenttia ja seksuaalista väkivaltaa 23 prosenttia (Lappalainen ym., 2023, 61). Lappalaisen ym. (2023, 60) mukaan traumaoireilua esiintyy enemmän naisvangeilla (31 prosenttia) kuin miesvangeilla (23 prosenttia).

Vankilassa olevista naisista seksuaalisesti hyväksikäytetyiksi alle 16-vuotiaina on joutunut yli 30 prosenttia (Viitanen 2013). Vankilaan tuomituista naisista moni on väkivallan uhri ja tekijä, ja yleisin rikostyyppi naisvangeilla on kumppaniin kohdistuva väkivaltarikos (Granfelt 2015, 201; Joukamaa ym. 2010, 48; Lattu, 2018; Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2022, 33; Virolainen 2018, 495.) Tarja Pösön (1986) Naisesta naisvanki-tutkimuksen mukaan naiset uusintavat rikoksissaan alistettua yhteiskunnallista asemaansa. Rikoksista tuomituille naisille on yhteistä vahva ja

ristiriitainen perhe- ja parisuhderiippuvuus ja työmarkkinallinen, koulutuksellinen ja taloudellinen huono-osaisuus. Lisäksi naisvangit ovat miesvankeja useammin vankilaan tullessa lapsen lähivanhempia. (Enroos 2015.)

Rikoksista tuomittujen naisten väkivallan kokemukset voivat liittyä myös avun hakemisen tilanteisiin. Monilla vankilassa olevilla naisilla on elämäkulullisten haasteiden vuoksi kokemuksia monien eri viranomaisten ja eri instituutioiden edustajien kanssa asioimisesta. Ruotsalaisessa Katarina Swahnbergin ja Barbro Wijmanin (2009, 165) tutkimuksessa tulee esiin, että huumeriippuvaisia ja vankilassa olevia naisia yhdistävät väkivallan kokemukset ja kokemus avun puutteesta näistä kokemuksista selviytymiseksi. Ulla Salovaara (2019, 148–153) on tutkinut rikostaustaisten naisten kokemuksia avun hakemisesta ja institutionaalista väkivallasta. Hän määrittelee institutionaalisen väkivallan viranomaisten ja kanssaihminen taholta tapahtuvaksi syrjiväksi, epäasialliseksi, ohittavaksi ja tylyksi kohteluksi. Salovaaran (2019, 150) aineistossa institutionaalinen väkivalta paikantui asunnon vuokraajien, terveydenhuollon ammattilaisten, vankilahenkilöstön ja sosiaalityöntekijöiden käyttämään valtaan sekä auttajatahojen puuttumiseen parisuhdeväkivallasta irtautumisessa tai auttamiskokemuksen epäonnistumiseen. Suvi Ronkainen (2017, 26) käyttää samasta ilmiöstä nimeä systeeminen väkivalta kuvaten sitä yhteiskunnallisten instituutioiden toimintana, jossa väkivallan kokemuksia ohitetaan tai tuotetaan tietyille ihmisryhmille. Naisten palveluihin hakeutumisesta ja avun saamista vaikeuttavat sukupuolittuneet odotukset naiseudesta (ks. Väyrynen 2007) ja naisia leimaavat palvelurakenteet ja toimintatavat (ks. Granfelt 2020). Tutkimukset kertovat (Karttunen 2019; Granfelt 2007a, 2020; Pösö 1986; Salovaara 2019) rikostaustaisten ja haavoittavissa elämäntilanteissa elävien naisten häpeän, leimautumisen ja ohittamisen kokemuksista auttamisjärjestelmässä. Apua hakiessa avun tarpeen ohittumisesta syntynyt kokemus voi pahimmillaan lisätä ja vahvistaa asiakkaan väkivaltakokemusta (Hurtig, Nikupeteri ja Laitinen, 2014, 272; Husso, 2003, 258–261; Ojuri, 2004, 158–167).

Vankeusrangaistuksen tavoitteena on ”lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan edistämällä vangin elämänhallintaa ja sijoittumista yhteiskuntaan sekä estää rikosten tekeminen rangaistusaikana” (Vankeuslaki 2005/767). Vankila on julkinen instituutio, jonka tehtävä ja tavoitteet on määritelty laissa. Arja Jokisen (2012, 249–255) mukaan jokainen instituutio muovaa toimintansa sosiaalista ja moraalista järjestystä suhteessa institutionaaliseen tehtäväänsä. Allen (2000, 325) on tutkinut sairaalainstituutiota ja toteaa, kuinka institutionaalista tilaa muodostetaan rajoista neuvottelemalla. Hän jatkaa rajatyöllä tarkoitettavan ammatillista neuvottelua vastuista, rooleista ja tehtävänjaoista (Emt., 325). Rajaneuvottelua voidaan käydä esimerkiksi siitä, millaisia asioita instituutiossa käsitellään ja miten työtä rajataan (Forsberg 1998, 64–65). Vankilainstituutiossa

rajanvetoa käydään muun muassa kuntoutuksen ja rangaistuksen välillä (Hasenfeld 1983, 7).

Rajanveto kuntoutuksen ja rangaistuksen välillä näyttäytyy muun muassa vankilan henkilökunnan suhtautumisessa vankeihin, ammattikulttuureissa ja työkäytännöissä. Henrik Linderborg (2023) käsittelee tutkimusartikkelissaan kontrollia ja tukea rikosseuraamusalan ammattieettisenä kysymyksenä. Rikosseuraamusalalla on yhteisesti jaettu käsitys siitä, kuinka tuki ja kontrolli yhdessä auttavat tuomittuja rikollisuudesta irtautumisessa ja edistävät rikosseuraamusalan tavoitteita (Linderborg 2023, 100). Linderborgin (2023, 88-89) mukaan rikosseuraamusalan ammattilaisilla on kuitenkin tosistaan eriäviä näkemyksiä rikosseuraamusasiakkaiden tukemisen ja heihin kohdistetun kontrollin välisestä suhteesta. Selkeimmin erilaiset näkemykset näkyvät valvonta- ja kuntoutushenkilökunnan välillä ja ne heijastuvat erilaisina eettisinä jännitteinä työssä. Eettiset jännitteet liittyvät valta-aseman väärinkäyttöön, muodollisen ja epämuodollisen vuorovaikutuksen säätelyyn, auktoriteetin ylläpidon ja vuorovaikutuksellisen lähityön tasapainoiluun. Valvontahenkilöstön alakulttuurissa kielteiset käsitykset rikoksentekeijöistä, valvonnan ja rajoitteiden ensisijaisuutta korostava työote eroaa muutos- ja kuntoutusmyönteisistä tavoitteista ja arvoista. (Emt. 88-89.) Erilaiset ammattikuntien väliset jännitteet muodostuvat työtehtävien ensisijaisuudesta (kontrolli vai tuki), ammattietiikasta ja vallitsevista alakulttuureista. Linderborg viittaa artikkelissaan Jane Fentonin (2012; 2015) rikosoikeudellisen sosiaalityön tutkimuksiin, joissa Fenton on tutkinut Englannissa vankilan sosiaalityöntekijöiden kokemaa eettistä stressiä. Fentonin (2012) mukaan sosiaalityöntekijät kokevat voimakasta eettistä stressiä tehdessään työtä ympäristössä, jossa korostuu rankaisu, kontrolli ja syyllistäminen.

Rikosseuraamusalalla asiakas-työntekijäsuhde heijastelee konkreettisesti kuntoutuksen, rangaistuksen, kontrollin ja tuen rajanvetoja. Minna-Kaisa Järvinen (2015) on sosiaalityön väitöstutkimuksessaan tutkinut asiakas-työntekijäsuhdetta rikosseuraamusalalla. Tutkimuksen mukaan asiakkaan ja työntekijän välille syntyvään yhteistyötilaan vaikuttaa asiakkaiden ja työntekijöiden erilainen orientoituminen asiakas-työntekijäsuhteeseen. Orientaation värittämiä yhteistyötiloja ovat velvoite-, etäohjaus-tila-, väli-, struktuuri-, akuutti- ja toimintatila. Keskustelujen sisältöihin liittyvä säätely läheisyyden, etäisyyden, tuen ja kontrollin välillä ovat jatkuvasti muuttuvan asiakas-työntekijäsuhteen elementtejä. Asiakas-työntekijäsuhteen ominaispiirteiden vaikutuksia asiakkaan myönteisiin elämänmuutoksiin ovat tutkimuksen mukaan asiakkaalle mahdollistettu tila keskustella hänelle merkittävistä asioista ja hänen rikolliseen käyttäytymiseensä liitetyn häpeän ja syyllisyyden käsittely. Läheissuhteiden tukemi-

nen, toivon luominen ja ylläpitäminen, nopea reagointi asiakkaan akuutteihin, suunnittelua ja käytännön apua vaativiin asioihin on koettu myös merkittäviksi. (Järvinen 2015.)

Rikosseuraamuslaitos on viime vuosina tehnyt vankilassa olevien naisten asemaan vaikuttavia uudistuksia ja muutoksia. Hämeenlinnaan avattiin vuonna 2020 uusi, vain naisille tarkoitettu 100-paikkainen vankila ja samana vuonna Rikosseuraamuslaitos käynnisti Rise 2.0 organisaatorakenteiden ja johtamisjärjestelmän uudistamisen. Samaan aikaan Kaisa Tammen Naisvankiselvitys (Tammi-Moilanen, 2020) naisvankien olosuhteista, toiminnoista ja turvallisuudesta valmistui. Naisvankiselvityksen mukaan (2020, 89) vankilassa olevien naisten elämässä on paljon väkivallan ja lähisuhdeväkivallan sekä seksuaaliväkivallan kokemuksia, ja näillä kokemuksilla on vaikutuksia naisvangin asettumiselle vankillan sääntöihin, sekä yhteys uusintarikokollisuusriskiin. Naisvankiselvitys nosti esiin muun muassa tarpeen kehittää nais erityistä työtä ja tämän työn kehittämiseksi Rikosseuraamuslaitos käynnisti vuonna 2020 Naisvankiprojektin, joka jatkui vuoden 2023 loppuun asti.

Organisaatorakenteiden ja johtamisjärjestelmän uudistamiseen liittyen Rikosseuraamuslaitos on syksyllä 2021 perustanut Hämeenlinnan nais erityisen rikosseuraamuskeskuksen, jolla on valtakunnallinen kehittämistehtävä jakaa tietoa ja osaamistaan naisvankeihin liittyen (Rise 2.0, 26). Vuonna 2021 Rikosseuraamuslaitos luopui seka-avovankiloista, joissa oli sekä mies- että naisvankeja. Tällä hetkellä vain naisvangeille tarkoitettuja avovankiloita on kaksi; Vanajan vankilan Vanajan osasto ja Kestilän vankila. Lisäksi vuonna 2022 Kuopion ja Vaasan vankiloihin perustettiin naisosastot. Naisille perustettujen vankiloiden ja osastojen lähtökohtana on huomioida naisten erityistarpeet ja parantaa naisvankien turvallisuutta sekä monipuolistaa toimintoja. (Rikosseuraamuslaitos 2022, 7.)

Vastuullisuus Rikosseuraamuslaitoksessa 2022-raportin mukaan Rikosseuraamuslaitos toteuttaa Naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelman 2020-2023 (Ruuskanen, 2020) tavoitteita ensisijaisesti jatko- ja täydennyskouluttamalla henkilöstöään nais erityiseen työhön. Koulutuksissa käsitellään muun muassa nais erityistä väkivaltatyötä, lähisuhdeväkivaltaa, uhrin trauman tunnistamista ja ihmiskauppaa. (Rikosseuraamuslaitos 2022, 7.) Henkilökunnan kouluttamisen lisäksi Rikosseuraamuslaitos on vuonna 2022 ottanut käyttöön ruotsalaisen Predov (Preventing domestic violence) -ohjelman, joka on lähisuhteissaan väkivaltaa käyttäneiden yksilötyönä toteutettava ohjelma (Rikosseuraamuslaitos 2021).

Rajanveto rangaistuksen, kuntoutuksen, tuen ja kontrollin välillä on kriminaali- ja oikeus-, ja sosiaalipoliittinen yhteiskunnallinen keskustelu, jota eletään todeksi vankiloiden arjessa. Vankilan henkilökunnan suhtautuminen vankeihin, erilaiset ammattikulttuurit ja työkäytännöt luovat jännitteitä työhön ja ne vaikuttavat

avun ja tuen antamiseen ja saamiseen vankilassa. Naisten vaikeat ja eri tavoin haavoittavat elämäkokemukset kuten lähisuhdeväkivaltakokemukset aiheuttavat tarvetta erityisille, naisten tarpeet huomioiville palveluille, ympäristöille ja työkäytännöille. Viime vuosina Rikosseuraamuslaitos on tehnyt rakenteellisia, naisten asemaa parantavia uudistuksia ja kehittänyt nais erityistä työtä vankiloissa.

2.3 Yhteenveto

Tutkielmani keskeiset käsitteet ovat *lähisuhdeväkivalta*, *sukupuolistunut väkivalta* ja *nais erityisyys*. Käsitteet ovat teoreettisesti lähellä toisiaan ja ne kuvaavat tutkielmassani naisiin kohdistuvan väkivallan ja sen kohtaamisen eri ulottuvuuksia. *Lähisuhdeväkivalta* on laaja ilmiö, jota tutkielmassani tarkastellaan naisiin kohdistuvana sukupuolistuneena ilmiönä. Lähisuhdeväkivallan määrittely tuo esiin väkivaltailmiön laajuutta ja ilmiön moniulotteisuutta auttaen ymmärtämään ilmiön haavoittavuutta naisvankien elämässä. Lähisuhdeväkivalta on tutkimusten mukaan haavoittava (mm. Granfelt 2015, 2020; Karttunen 2019; Väyrynen 2007), kulttuurisiin odotuksiin ja rakenteisiin kiinnittyvä sukupuolistunut ilmiö (Husso 2003; Keskinen 2005; Ronkainen 1998). Vankilassa olevien naisten elämässä väkivallan kokemukset ovat yleisiä ja usein lähisuhteisiin kiinnittyviä, toistuvia ja pitkäkestoisia (Granfelt 2007a; Lattu 2016; Lintonen & Joukamaa 2013; Pösö 1986; Salovaara 2019; Tammi-Moilanen 2020; Viitanen 2013; Venäläinen 2017; Yourstone et al. 2010, 5). Tämän tutkimuksen aiheen kannalta on huomion arvoista myös se, että rikostaustaisten naisten väkivallan kokemukset voivat liittyä myös viranomaiskohtauksiin ja avun hakemisen tilanteisiin (ks. Salovaara 2019).

Sukupuolistuneen väkivallan käsite syventää ymmärrystä naisiin kohdistuvasta lähisuhdeväkivallasta. Käsitteen avulla on mahdollista ymmärtää sukupuolen, vallankäytön ja väkivallan välistä yhteyttä. Lähisuhdeväkivalta on sukupuoleen liittyvää väkivaltaa, joka perustuu epätasa-arvoisiin valtasuhteisiin ja hierarkkisiin rakenteisiin, joilla on vahva yhteys kulttuurisiin sukupuolinormeihin. Väkivalta vaikuttaa eri tavoin naisiin ja miehiin eikä väkivallan tekeminen ja sitä kokemaan joutuminen ole siis sattumaa. Lähisuhdeväkivalta on sukupuolistunut ilmiö eli se näyttäytyy erilaisena miesten ja naisten osalta, kun tarkastellaan esimerkiksi väkivallan yleisyyttä, muotoja, motiiveja, uhreja ja tekijöitä.

Nais erityisyyden käsite kiinnittää tässä tutkielmassa katseen sukupolisensitiivisyyteen, naistapaiseen toimijuuteen ja väkivaltaa kokeneiden naisten erityisiin tarpeisiin vankeustuomion aikana. Nais erityisyyden määrittely avaa tarkastelunäkökulmia sukupuoleen ja sen moninaisuuden ja erityisten tarpeiden huomioimiseen sekä

sukupuolierityisiin ympäristöihin. Nais erityisyys on naistapaisten toimijuuden tukemista, hyväksymistä ja huomioimista (Salovaara 2019b), joka mahdollistaa tilaa kertoa ja kuulla koetusta väkivallasta. Tutkimusten mukaan (Granfelt 2020; Haahtela 2015; Karttunen 2019; Pösö 1989; Salovaara 2019, 2019b, 2023; Tammi-Moilanen 2020; Väyrynen 2007) nais erityiset, sukupuolisensitiiviset toimintatavat rakentuvat muun muassa turvallisuuden, läsnäolotyön, traumatietoisesta työtteen, läheissuhteiden ylläpitämisen, toivon luomisen, kunnioituksen ja ymmärtämisen varaan.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

3.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tässä tutkimuksessa kiinnostus kohdistuu siihen, miten vankilassa olevien naisten kokemaa lähisuhdeväkivaltaa kohdataan vankilaympäristössä. Tarkastelen tätä vankilan henkilökunnan näkökulmasta ja lähestyn aihetta kysyen:

- 1) Millaisena naisvankien kokema lähisuhdeväkivalta näyttäytyy vankilan henkilökunnalle?
- 2) Mitkä tekijät vaikuttavat siihen, miten lähisuhdeväkivaltaa kohdataan naisvankilassa?
- 3) Miten lähisuhdeväkivaltaan puuttuvaa työtä tulisi henkilökunnan näkemysten mukaan kehittää?

Tutkimus sivuaa sukupuoleen liitettäviä kulttuurisia odotuksia, vallan ja epätasa-arvon ilmentymiä yhteiskunnassamme kiinnittämällä katseen naisiin kohdistuvaan lähisuhdeväkivaltaan sukupuolistuneena ilmiönä. Lisäksi se pureutuu väkivaltaan puuttumisen keinoihin yhteiskunnallisessa instituutiossa, naisvankilassa. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa naisvankilan työntekijöiden keinoista ja mahdollisuuksista sekä vankilaympäristön valmiuksista kohdata naisten kokemaa lähisuhdeväkivaltaa. Haluan tutkielmallani lisätä ymmärrystä lähisuhdeväkivaltailmiön yleisyydestä ja vaikutuksista vankilassa olevien naisten elämässä, herättää keskustelua riittävästä väkivaltaan puuttumisen toimista ja mahdollisista palvelun kehittämisen tarpeista. Tutkimukseni tuloksia voidaan hyödyntää erityisesti rikosseuramusalan asiakaskohtaamisissa sekä koulutus- ja kehittämistyössä. Tuloksia voidaan

hyödyntää laajasti myös kaikissa niissä palveluissa, joissa väkivaltaa kokemaan joutuneet sekä sitä tehneet aikuiset asioivat.

3.2 Lähestymisnäkökulmana pragmatismi

Tieteenfilosofinen perusta tutkielmalleni rakentuu klassisesta pragmatismista. Tutkimukseni paikantuu käytäntöihin liittyväksi tutkimukseksi, jonka tutkimuksellisenä tavoitteena on jäsentää tieteellisesti ja tutkimuksellisin välinein vankilassa esiin tulevaa lähisuhdeväkivaltailmiötä ja sen kohtaamista. Tutkimuksella on suhde yhteiskunnallisiin käytäntöihin ja pyrkimys tutkimustiedolla vaikuttamiseen. Tietoa etsittäessä katse on suunnattu käytäntöihin ja niissä havaittavissa oleviin vaikutuksiin, yksittäisiin kokemuksiin ja toiminnan seurauksiin. Tästä syystä pragmatismi on tutkielmani tieteenfilosofinen perusta. Pragmatismi on tieteenfilosofinen suuntaus, joka painottaa tiedon ja totuuden käytännön merkitystä, korostaen tieteen soveltavaa ja hyödyllistä puolta sekä korostaen tieteellisen tutkimuksen ja teorioiden avoimuutta jatkuvasti muuttuvassa maailmassa. Pragmatismi syntyi Yhdysvalloissa 1800-luvun lopulla ja se nousi erityisen vaikutusvaltaiseksi 1900-luvun alkupuolella. Keskeiset pragmatismien edustajat ovat Charles Sanders Peirce (1839–1914), William James (1842–1910) ja John Dewey (1859–1952).

Pragmatismi on hyvin moniääninen, erilaisia suuntauksia sisältävä tieteenfilosofinen orientaatio. Yhteistä näille eri suuntauksille on kuitenkin käytännön tärkeys totuuden ja merkitysten lähteenä ja tiedon käytännöllisen luonteen korostaminen. Pragmatismien keskeinen ajatus on, että totuuden ja merkityksen määrittäminen liittyy vahvasti käytännön seurauksiin. Tämä tarkoittaa, että tietoa ja totuutta on tarkasteltava sen perusteella, miten hyödyllistä tai toimivaa se on ihmisen toiminnassa ja kokemuksessa. Pragmatismien mukaan ajatukset, teorit ja uskomukset ovat hyödyllisiä ja tosia, jos ne johtavat hyviin tuloksiin käytännön toiminnassa ja ratkaisuissa. (Pihlström 2008.)

Pragmatismissa ihminen ymmärretään käytäntöjen ja toiminnan kautta maailmaan kiinnittyvänä ja todellisuutta tutkitaan sellaisena kuin se ilmenee ihmiselle hänen toiminnassaan ja käytännöissään (Kilpinen ym. 2008; Pihlström 2008, 46.) Tutkimustehtävänä on tutkia, miten naisiin kohdistunutta lähisuhdeväkivaltaa kohdataan naisvankilassa. Vankilan henkilökuntaa haastatteleamalla saadaan kokemuksellista tietoa lähisuhdeväkivaltaan puuttumisesta. Kerätyn tiedon avulla voidaan tehdä johtopäätelmiä muun muassa lähisuhdeväkivalta ilmiön esiintyvyydestä ja vaikutuksista vankilassa olevien naisten elämässä, vankilan henkilökunnan keinoista ja mahdollisuuksista puuttua siihen.

Pragmatismi ei ole kiinnostunut ainoastaan tästä hetkestä vaan myös tulevaisuudesta (Göran 2021; Saurama 2016, 82). Tutkimalla vankilan henkilökunnan kokemuksia väkivaltaan puuttumisesta voidaan muodostaa tietoa siitä, mihin tulevaisuudessa tulisi kiinnittää huomiota, jotta esimerkiksi palvelun vaikuttavuus paranisi. Pragmatismien näkökulmasta tieteellisten teorioiden ja käsitteiden totuus ei ole absoluuttinen, vaan ne ovat parempia tai huonompia tapoja selittää ja ymmärtää maailmaa. Pragmatismien totuuskäsitys on siis fallibilistinen, jonka mukaan tutkimuksen avulla voidaan löytää paras mahdollinen perusteltu totuus, mutta sitä saatetaan kuitenkin joutua muuttamaan tiedon lisääntyessä. Näin ollen totuus saavutetaan vain ehdollisena, muuttuvana ja paikallisesti pätevänä. Totuus tieteessä on prosessi, joka kehittyy ja muuttuu ajan myötä uusien havaintojen ja kokemusten myötä. Pragmatistisesti orientoituneessa tutkimuksessa katse tarkentuu yksittäisiin kokemuksiin ja toiminnan seurauksiin yleisyyksien sijasta. (Muurinen 2019, 35; Philström 2008; Saurama 2016, 83). Tässä tutkimuksessa tuotetaan tietoa naisvankien lähisuhdeväkivaltakokemusten kohtaamisesta naisvankilassa ymmärtäen, että tieto on tiettyyn ilmiöön, ajankohtaan ja ympäristöön keskittyvää. Uutta tietoa lähisuhdeväkivallasta ja kokemuksia naisvankilassa tehtävästä työstä syntyy koko ajan ja tämän myötä totuus muuttuu jatkuvasti.

3.3 Tutkimusaineisto

Tutkielmani empiirinen aineisto muodostuu kahdeksan (N=8) naisvankilan työntekijän haastattelusta. Naisvankien pieni määrä vankilalaitoksessa, jossa miesnormi on vahva voi muodostaa riskin sille, ettei vankilassa toteutettava kuntoutus palvele naisten rikollisesta elämäntavasta ja haavoittavista elämänkuluista irrottautumista. Tämän vuoksi päädyin haastattelemaan naisvankilan työntekijöitä siitä, miten vankilassa puututaan naisiin kohdistuvaan lähisuhdeväkivaltaan.

Aloitin tutkimusprosessin ja haastateltavien hankkimisen tapaamalla naisvankilan yksikönpäällikköä ja rikosseuraamuskeskuksen johtajaa. Lisäksi olin yhteydessä naisvankilan erikoissuunnittelijaan, joka toimi tutkielmani yhteyshenkilönä ja hoiti monia käytännön asioita. Kävimme yhteistä keskustelua tutkielmani aiheesta ja suunnittelimme alustavasti haastatteluiden toteuttamista eli aineiston hankintaa. Haastatteluiden järjestäminen mukaan lukien haastateltavien löytäminen, haastattelutilat ja henkilökunnan lupa käyttää työaika haastatteluun osallistumiseksi, ovat pitkälti edellä mainittujen henkilöiden ansiota.

Vankilan henkilökunnan osallistuminen haastatteluun oli vapaaehtoista ja perustui suostumukseen. Tutkielmani perustuu oletukseen, että lähisuhdeväkivalta tulee vankilassa olevien naisten puheissa, käytöksessä ja asiakirjoissa esille vankilaan

tulon ja siellä olemisen eri vaiheissa ja tilanteissa. Oletuksena oli myös, että lähisuhdeväkivaltaan puuttuvaa työtä tekevät naisvankilassa eri ammattikuntien edustajat. Tästä syystä haastattelukutsu (Liite 1) esitettiin koko henkilökunnalle, ei vain esimerkiksi kuntoutushenkilökunnalle, jonka perinteisesti ajatellaan tunnistavan ja käsittelevän lähisuhdeväkivaltaa naisten kanssa.

Haastattelukutsu esitettiin henkilöstölle kaksi kertaa, jotta sain riittävän määrän ja tarpeeksi heterogeenisen joukon haastateltavia tutkimukseeni. Haastateltavat ilmoittautuivat tutkimushaastatteluihin suoraan tutkijalle, mikä mahdollisti tutkimukseen osallistumisen niin ettei vankilan muu henkilökunta saanut siitä tietoa. Sain haastateltavalta etukäteen tiedon minkä ammattiryhmän edustaja haastatteluun osallistuva on. Pääosa haastatteluista toteutettiin vankilan tiloissa ja yksi haastattelu käytännön syistä vankilan ulkopuolisissa tiloissa. Haastattelut toteutettiin kesällä 2023. Haastateltavat edustavat eri ammattiryhmiä, työskentelevät eri osastoilla tehden erilaisia työtehtäviä vankilassa. Tutkimukseen osallistuneiden anonymiteetin varmistamiseksi en tuo ilmi tutkimukseen osallistuneiden sukupuolta, ikää, ammattinimikkeitä enkä kerro millaisia työtehtäviä he naisvankilassa tekevät. Rikosseuraamuslaitoksen tutkimuslupaohjeistuksen (2023) mukaan pyysin ja sain jokaiselta tutkittavalta suostumuksen osallistua tutkimukseen (Liite 2). Suostumuslomakkeen mukana toimitin haastateltaville tietosuojailmoituksen (Liite 3), josta kävi ilmi ne tiedot, jotka tutkittavalle tulee kertoa hänen henkilötietojansa käsiteltäessä. Yksilönnin mahdollistavat tiedot eivät tule ilmi tutkimustuloksissa.

Haastattelumenetelmänä käytin teemahaastattelua, joka mahdollisti haastateltaville melko vapaamuotoisen vastaamisen. Haastattelutilanteissa minulla oli mukanaani teemahaastattelurunko (Liite 4), jonka mukaisesti haastattelutilanne ja keskustelu etenivät. Puusa (2020, 67) kuvaa haastattelua tutkimusmenetelmänä tutkijan aloitteesta tapahtuvana vuorovaikutteisena keskusteluna, jossa sen osapuolet vaikuttavat aina toisiinsa ja jonka tavoitteena on kerätä tutkittavasta ilmiöstä edustava aineisto. Haastattelututkimus tarjoaa mahdollisuuden saada syvällisempää tietoa tutkimuskohteesta, ymmärtää ihmisten kokemuksia, näkemyksiä, asenteita ja tunteita sekä selvittää monimutkaisia tai vaikeasti havaittavia ilmiöitä (Tuomi ja Sarajärvi 2018). Teemahaastattelu perustuu avoimiin ja jäsenneltyihin kysymyksiin, jotka auttavat tutkijaa ymmärtämään tutkittavan ilmiön moniulotteisuutta ja monimutkaisuutta (Metsämuuronen 2008, 226).

Nauhoitin kaikki tutkimushaastattelut ja haastattelun jälkeen litteroin puheen tekstiksi sanasta sanaan. Haastatteluista kertyi litteroitua aineistoa yhteensä 106 sivua fontilla Calibri, koolla 12 ja rivivälillä 1. Haastattelut olivat keskimäärin tunnin mittaisia. Poistin litterointivaiheessa tekstistä kaikki mahdolliset tunnistetiedot ja litteroinnin valmistuttua poistin äänitiedoston. Tutkimuksen valmistuttua poistin myös litteroidun haastatteluaineiston. Numeroin haastattelut yhdestä kahdeksaan analyysin

tarkkuuden varmistamiseksi ja tutkimuksen tuloksia raportoidessa käytin suoria lainauksia haastatteluista. Vankilan henkilökuntaa haastatteleamalla sain tietoa siitä millaista lähisuhdeväkivalta naisvangit ovat kokeneet, miten lähisuhdeväkivaltaa kohdetaan naisvankilassa ja kuinka lähisuhdeväkivaltaan puuttuvaa työtä tulisi työntekijöiden näkemysten mukaan kehittää.

3.4 Aineiston analyysi

Olen valinnut haastatteluaineiston analyysimenetelmäksi aineistolähtöisen eli induktiivisen sisällönanalyysin. Analyysini perustuu avoimeen lukutapaan, joka tarkoittaa pyrkimystä kuulla ja ymmärtää työntekijöiden kertomaa sellaisena kuin he ovat asioita kokeneet. Tuomi ja Sarajärvi (2018) kuvaavat sisällönanalyysiä tekstianalyysiksi, jossa kielestä etsitään inhimillisiä merkityksiä. Sisällönanalyysin tarkoituksena on järjestää aineisto tiiviiseen, ymmärrettävään ja selkeään muotoon ilman, että aineiston sisältämä asiasisältö katoaa. Aineistolähtöisessä analyysissä tutkija muodostaa luokittelun aineiston pohjalta itse, toisin kuin teorialähtöisessä analyysissä, jossa luokittelumatriisi ohjaa analyysia (Elo ym. 2022, 218). Hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti pyrin raportoinnissa yksityiskohtaisuuteen. Etenin sisällönanalyysin avulla empiirisestä haastatteluaineistosta käsitteelliseen näkemykseen tutkittavasta ilmiöstä. Haastatteluaineistoa lukiessani olen havainnoinut ne kohdat, jotka vastaavat tutkimuskysymyksiini, mutta olen ollut avoin myös sille puheelle, joka on tutkielmani kannalta merkityksellistä, mutta mitä en ole osannut kysyä.

Syvennyin aineistoon lukemalla sen ensin läpi kokonaisuudessaan useamman kerran. Merkitsin aineistosta ennen varsinaisen analyysin aloittamista ne kohdat, joista olin erityisen kiinnostunut. Aineistolähtöisessä analyysissä analyysiyksikkönä toimivat tutkimuskysymykset (Elo ym. 2022, 220). Esitin aineistolle tutkimuskysymyksiäni ja poimin aineistosta niitä ilmauksia, jotka vastaavat tutkimuskysymyksiini. Tämän jälkeen tein aineiston pelkistämisen eli karsin epäolennaista informaatiota pilkkomalla ja tiivistämällä asiasisältöjä osiin (Kananen 2015; Tuomi ja Sarajärvi, 2018). Tuomen ja Sarajärven (2018, 95) mukaan tätä analyysin vaihetta nimitetään koodaamiseksi. Muodostin värikoodatusta aineistosta oman tiedostonsa, jonka jälkeen ryhdyin aineiston ryhmittelyyn ja luokitteluun eli yhdistin havaintojani samankaltaisuuksista ja etsin eroavaisuuksia (Tuomi & Sarajärvi 2018, 112).

TAULUKKO 1. Esimerkki aineiston analyysistä: haasteltujen työntekijöiden kuvaukset naisten kokemasta lähisuhdeväkivallasta.

Alkuperäisilmaus	Analyysiluokka	Pelkistys	Yleistetty käsite	Pääloukka
<p><i>"---ei täällä montaa ole, jotka ei ole lähisuhdeväkivaltaa kokenut. Suurimmalla osalla on jo lapsena ollut perheessä väkivaltaa. Se mikä eniten näkyy on, että se on tavallaan isolle osaa näistä naisista ihan normaalia arkea, johon se väkivalta kuuluu"</i></p> <p><i>"Päihdeporukoissa pyöräminen on naiselle tosi haavoittavaa. Siinä tulee lähes aina tosi hyväksikäytetyksi ja siitä on suostumukset kaukana, että kyllä se seksuaalista väkivaltaa on mitä meidän naiset on hirveästi kokenut."</i></p>	<p>Millaista lähisuhdeväkivaltaa on? Kuvaukset lähisuhdeväkivalta.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Yleistä • Normaalial • Ylisukupolvista • Hyväksikäyttö • Seksuaalista • Yleistä 	<ul style="list-style-type: none"> • Elämää läpäisevää ja haavoittavaa • Monimuotoista • Normalisoitunutta 	<p>Lähisuhdeväkivallan monimuotoisuus</p>

Aineiston teemoittelun avulla pystyin muodostamaan aineistosta yleistettyjä käsitteitä ja vastaamaan tutkimuskysymyksiini (Taulukko 1). Tulosluvussa esittelen tutkimuksen tulokset aloittaen vastaamalla siihen, millaisena naisvankien kokemana lähisuhdeväkivalta näyttää vankilan henkilökunnalle. Etenen vastaamalla siihen, mitkä tekijät vaikuttavat siihen, miten lähisuhdeväkivaltaa kohdataan naisvankilassa. Nämä tulokset on jaoteltu kolmeen alalukuun, jotka käsittelevät naisvankilan henkilökunnan rooleja, työympäristöä ja asenteita sekä työkäytäntöjä. Tulosluvun lopuksi esittelen lähisuhdeväkivaltaan puuttumisen kehittämisenäkökuja, joita haastatellut minulle kertoivat. Tuloksissa käytän suoria aineistositaatteja haastatteluista ja lyhyet sitaattit

olen sisällyttänyt tekstiin kursivoidusti lainausmerkkejä käyttäen. Silloin kun olen jättänyt jotakin pois haastateltavan kertomasta olen merkinnyt sen kolmella peräkkäisellä viivalla. Puheessa ollut taukoa tai kesken jäänyttä lausetta olen merkinnyt kolmella peräkkäisellä pisteellä. Olen merkinnyt haastattelut H-kirjaimella ja lisännyt kirjaimen perään numeron, joka erottaa haastattelut toisistaan.

3.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotattavuus

Pekalan (2003, 104) mukaan tutkimuksen eettisyys on pääasiallisesti toimintaa, josta tutkija kantaa vastuun koko tutkimusprosessin ajan. Tutkimuseettisiä kysymyksiä tulee tarkastella sekä tutkittavan että tutkijan näkökulmasta. Tutkijana tekemäni eettiset pohdinnat ovat liittyneet tutkimuksen toteuttamisen tapoihin, tutkija positiiooni, tiedon tulkitsemiseen ja raportointiin sekä siihen, millaisia seurauksia tutkimuksella voi olla vankilassa oleville naisille sekä vankilassa työskenteleville ammattilaisille.

Tutkimusasetelma, jossa tutkin naisvankien kokeman lähisuhdeväkivallan kohtaamista naisvankilassa henkilökunnan näkökulmasta, on tuntunut ajoittain ristiriitaiselta. Onko oikein ja eettisesti perusteltua tutkia aihetta antamatta ääntä vankilassa tuomiota suorittaville ja lähisuhdeväkivaltaa kokemaan joutuneille naisille? Vastaus kysymykseen ei ole ollut yksiselitteinen kyllä tai ei. Kysymys on vaatinut asian tiedostamista tutkimuksen tekemisen kaikissa vaiheissa ja jatkuvaa eettistä pohdintaa. Keskeistä minulle on ollut pitää kirkkaana mielessä rajausta tutkia aihetta henkilökunnan kuvaamana, ei naisvankien kertomana. Tiedetään, että miesnormi on vankilainstituutiossa vahva ja se voi muodostaa riskin sille, ettei vankilassa toteutettava kuntoutus palvele parhaalla mahdollisella tavalla naisvankeja. Tästä syystä pidän perusteltuna tutkia vankilan henkilökuntaa haastatteleamalla sitä, miten he kohtaavat naisvankien kokemaa lähisuhdeväkivaltaa. Tutkimusprosessin eri vaiheissa olen arvioinut, miten tekemäni valinnat edistävät tutkimuksellisten tavoitteiden lisäksi vankilassa olevien naisten kuntoutuksellisia ja saman aikaisesti laajempia yhteiskunnallisia tavoitteita (vrt. Pohjola 2003). Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa naisvankilan työntekijöiden keinoista ja mahdollisuuksista sekä vankilaympäristön valmiuksista kohdata naisten kokemaa lähisuhdeväkivaltaa. Haluan tutkielmallani lisätä myös ymmärrystä lähisuhdeväkivaltailmiön yleisyydestä ja vaikutuksista vankilassa olevien naisten elämässä, herättää keskustelua riittävästä väkivaltaan puuttumisen keinoista ja mahdollisista palvelun kehittämisen tarpeista. Tutkimalla lähisuhdeväkivaltaan puuttumista yhteiskunnallisessa instituutiossa, naisvankilassa pyrin edistämään vankilassa olevien naisten yksilöllisemmän ja vaikuttavan, nais erityyisen kuntoutuksen toteutumista. Kansalaisten vahvoihin oikeuksiin perustuva hyvään pyrkiminen on tut-

kimuksen eettisyyden ja sosiaalityön näkökulmasta keskeistä (Bogolub 2010, 10). Oikeudet eivät aina toteudu yhdenvertaisesti esimerkiksi vankilassa olevan naisen kohdalla, ja tästä syystä sosiaalityön ja sen tutkimuksen tulee työssään ja tutkimuksessaan nostaa mahdollisia yhteiskunnallisia, rakenteellisia ja palvelukohtaisia epäkohtia esiin.

Tutkimukseni on laadullinen yhteiskuntatieteellinen tutkimus, joka mahdollistaa minulle tutkijana useita eri lähestymistapoja ja tulkintamahdollisuuksia. Puusa (2011) muistuttaa, että laadullisessa tutkimuksessa tutkija tulkitsee toisten tekemiä tulkintoja asioista, tapahtumista ja ilmiöistä. Tutkijan tekemä analyysi tutkittavien ajatuksista ja kertomasta on lopulta hänen omaa puhettaan niistä, vaikka tutkija pyrkiikin heijastamaan puheessaan tutkittavien tuntoja ja yhdistämään tulkintansa niiden kanssa (Em. 2011, 73). Tästä syystä ennakkokäsityksistä, esiymmärryksestä, uskomuksista ja asenteista on tärkeää olla tietoinen tutkimusta tehdessä (Puusa & Juuti 2011, 43). Ymmärrykseni lähisuhdeväkivaltailmiöstä, vankilassa olevista naisista ja heidän taustoistaan perustuu sosiaalialan työkokemukseeni vankilaympäristössä, turvakodissa ja lastensuojelussa sekä näiden työvuosien aikana apua hakevien asiakkaiden kohtaamiseen ja eri ammattilaisten kanssa käytyihin keskusteluihin. Sosiaalityön aineopintovaiheessa tein kandidaatin tutkielman aiheesta naiset, rikollisuus ja vankila. Kartoitin tutkielmassani kirjallisuuskatsauksen avulla aiempaa tutkimusta naisiin, rikollisuuteen ja naisvankilaan liittyen ja tutkielmaa tehdessäni päätin, että haluan syventää aihetta pureutumalla pro gradututkielmassa samaan aihepiiriin. Tunnistan sen, että esiymmärrykseni tutkimuskohteesta vaikuttaa väistämättä siihen, miten havainnoin ja tulkiten aineistoa (vrt. Philström 2008; vrt. Pohjola 2003). Tutkimusprosessin aikana huomasin myös, että työkokemukseni auttoi minua tunnistamaan ja käsitteellistämään ilmiökenttää, joka on voinut vähentää riskiä väärinymmärryksiin ja -tulkintaan (vrt. Timonen 2009, 43).

Oma ammatillinen kytkökseni Rikosseuraamuslaitokseen sen yhteistyökumppanina on vaatinut minulta tutkijana pohdintoja sen suhteen, missä määrin roolini yhteistyökumppanina on vaikuttanut rooliini tutkijana. Kaksoisroolini on vaatinut minulta hyvin tietoisista ja systemaattista tutkijan positioon asettumista läpi tutkimusprosessin. Tutkimustuloksia kirjoittaessa sain itseni kiinni pohdinnoista, miltä asiat näyttävät ja kuulostavat kirjoitettuna ja kuinka osaan esittää tulokset niin, että ne ovat sitä mitä minulle on kerrottu, mutta eivät loukkaa ketään. Rooliristiriidan vaikutuksia olen pyrkinyt välttämään sillä, että olen kerta toisensa jälkeen palannut alkuperäiseen aineistoon ja systemaattisesti pitänyt huolta siitä, että pitäydyn siinä, mitä haastateltavat ovat minulle kertoneet. Martti Grönforsin (1982, 100) muistutus tutkijan omassa roolissa pysymisestä on ollut minulle tärkeä ohje läpi tutkimusprosessin.

Tutkimukseen osallistuneiden työntekijöiden osalta olen pysähtynyt pohtimaan eettisyyttä erityisesti tutkimukseen osallistumisen ja tulosten raportoinnin

osalta. Klaus Mäkelä (2005, 303) muistuttaakin tutkijaa huolehtimaan siitä, ettei tutkittavien oikeuksia loukata, mutta samalla tiedostamaan, ettei tutkittavien suojeleminen johda tulosten vääristelyyn tai tieteen julkisuusperiaatteen rikkomiseen. Pyynnöstä osallistua tutkimukseen eli niin sanotusta haastattelukutsusta (Liite 1) kävi ilmi tutkimukseni lähtökohdat, tavoitteet ja tutkimuksen kulku. Haastattelutilanteessa pyysin jokaiselta haastateltavalta kirjallisen suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta (Liite 2) sekä annoin heille tutustuttavaksi tietosuojaselosteen (Liite 3). Pidin tarkasti huolta siitä, että jokainen haasteltava ymmärtää tutkimukseni tarkoituksen ja oman roolinsa siinä. Korostin tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuutta, anonymiteettiä ja tietosuojaa. Tutkimukseen osallistuvilla tuli selväksi, että käytän tulosten raportoinnissa suoria haastatteluotteita valikoiden niin, että niissä ei kuitenkaan paljastu vankilassa olevien naisten elämään liittyviä tunnistettavia ja henkilökohtaisia asioita, eikä haastateltujen henkilöllisyys (vrt. Kuula 2006, 204–206.)

Tutkimukseni luotettavuutta arvioitaessa on tärkeää huomata se, että haastateltavien suhteellisen pieni määrä ei mahdollista yleistysten tekemistä, vaan kuvaa tietyn osallistujajoukon näkemyksiä ja kokemuksia sekä tulkintojani niistä. Aineisto on lähtökohtaisesti myös valikoitunut. Se koostuu pääasiassa niiden henkilöiden haastatteluista, jotka ovat työssään kiinnostuneita lähisuhdeväkivaltailmiöstä ja heistä, jotka tunnistavat ja käsittelevät sitä vankilassa olevien naisten kanssa.

4 TUTKIMUKSEN TULOKSET

4.1 Naisvankien kokeman lähisuhdeväkivallan piirteet

Vankilan henkilökunnan kertoma tiivistyi analyysissä kolmeen naisten lähisuhdeväkivaltakokemuksia kuvaavaan käsitteeseen. Naisvankien lähisuhdeväkivaltakokemukset näyttäytyvät vankilaympäristössä *monimuotoisina, elämää läpäisevinä ja haavoittavina sekä normalisoituneina*.

Lähisuhdeväkivaltailmiön läpitukenavuus naisvankilassa tuli selvästi ilmi haastatteluissa, sillä jokainen tutkimukseen osallistunut haastateltava kertoi lähisuhdeväkivallan olevan lähes kaikkia naisvankeja koskettava yleinen ilmiö. Vankilassa olevista naisista 97 prosenttia on Lappalaisen ja kumppaneiden (2023) mukaan kokenut elämässään väkivaltaa ja Joukamaan (2010) mukaan 70 prosenttia naisvangeista on kokenut lähisuhdeväkivaltaa.

Lähisuhdeväkivaltakokemusten *monimuotoisuus* tarkoittaa vankilan henkilökunnalle näyttäytyviä väkivallan eri muotoja, joita vankilassa olevat naiset ovat joutuneet elämässään kohtaamaan.

”Sitä väkivaltaa on niin paljon näiden naisten elämässä, että tässä työssä kohtaa kyllä kaikki mahdolliset lähisuhdeväkivallan muodot. Voisi sanoa, että melkein päivittäin tulee näitä asioita vastaan, kun tuolla juttelee naisten kanssa.”H1

Jokainen haastateltu kertoi kohdanneensa työssään naisia, joilla on kokemuksia fyysistä lähisuhdeväkivallasta. Naisten kokema fyysinen väkivalta on haastateltujen työntekijöiden kertoman mukaan lyömistä, potkimista, hiusten repimistä, estämistä ja eriasteisia pahoinpitelyjä. Muita haastatteluissa työntekijöille esiin tulleita naisten kokemuksia lähisuhdeväkivallan muotoja olivat henkinen väkivalta, taloudellinen väkivalta,

aineellinen väkivalta, uskonnollinen väkivalta, kontrollointi sekä parisuhteen päättymisen jälkeinen vaino ja pelko siitä. Väkivallan monimuotoisuudesta kertoo myös se, että haastateltujen kertoman mukaan naisen rooli suhteessa väkivaltaan voi olla samanaikaisesti väkivallan todistaja, väkivallan tekijä tai väkivallan uhri. Haastatteluai- neiston mukaan sellaiset elämäntarinat, joissa nainen kertoo kokeneensa puolisonsa taholta pitkään jatkunutta ja monimuotoista lähisuhdeväkivaltaa ja väkivaltatilanteissa tarttuu lähellä olevaan teräaseeseen ja vahingoittaa sillä puolisoaan, ovat toistuvia ja yleisiä naisvankilassa. Parisuhdeväkivalta on monimutkainen ilmiö, jossa molemmat osapuolet voivat olla väkivallan tekijöitä ja kokijoita (Flinck 2006, 29).

Väkivalta on monien naisvankien elämässä monin eri tavoin *elämää läpäisevää ja haavoittavaa*. Elämää läpäisevyys ja haavoittavuus tulivat ilmi muun muassa väkivaltakokemusten ylisukupolvisessa kokemisessa.

”---kyllä he kertovat, että se on tuttua jo sieltä omasta lapsuudesta, että isä tai äiti on ollut väkivaltainen, että lapsuudessa on ollut kuritusväkivaltaa.”H5

Väkivaltakokemukset ovat voineet alkaa jo lapsuudessa ja jatkua myöhemmissä läheisissä ihmissuhteissa. Lapsuudessa koetut kuritusväkivaltakokemukset sekä omien vanhempien välisen väkivallan todistaminen ovat haitallisia lapsuudenkokemuksia, joista haastatellut kertoivat toistuvasti kuulevansa kohdatessaan naisvankeja.

Elämää läpäisevyys ja haavoittavuus liittyvät myös väkivaltakokemusten toistuvuuteen elämässä. Haastateltavat kertoivat siitä, miten toistuvaa ja kietoutunutta lähisuhdeväkivalta naisvankien elämässä on.

”Naisvangeilla on niin paljon niitä väkivallan kokemuksia, että on ehkä vaikea henkilökunnan näkökulmasta aina erottaa mikä on lähisuhdeväkivaltaa ja mikä on muuta, muissa yhteyksissä tapahtunutta ja sitten ne aina kietoutuu kaikki siihen naisen elämään niin, että niitä on hänenkin vaikea erotella. Ja ne toistuu ja toistuu...”H4

Elämään kietoutuvat ja toistuvat väkivallan kokemukset vaikuttavat siihen, että vankilassa olevan naisen sekä vankilan henkilökunnan on vaikea tunnistaa mikä on lähi-suhteisiin liittyvää ja mikä muissa yhteyksissä tapahtunutta väkivaltaa. Väkivaltakokemukset myös sekoittuvat eikä aina ole selvää millaista väkivaltaa on joutunut kohtaamaan (myös Nyqvist 2001, 86). Usein väkivallan eri muodot ovat päällekkäisiä ja limittäisiä ja siksi niitä on vaikeaa erotella toisistaan. Esimerkiksi taloudelliseen väkivaltaan voi liittyä myös henkistä ja fyysistä väkivaltaa, kuten työssä käymistä estäviä pahoinpitelyjä tai rahojen käyttöön liittyvää kontrollointia (Kaittila & Nyqvist 2014). Eri väkivallan muotojen samanaikainen esiintyminen voi tehdä väkivallasta ja sen uhasta jatkuvasti läsnä olevaa ja siten erityisen haavoittavaa (Husso ym. 2024, 13). Sek-

suaaliseen väkivaltaan liittyy aina henkistä väkivaltaa ja siihen voi liittyä myös taloudellista ja tänä päivänä yhä kasvavassa määrin myös digitaalista väkivaltaa (Husso ym. 2024, 19). Haastatellut yhdistivät naisten seksuaalisen väkivallan kokemuksia asunnottomuuteen ja päihteidenkäyttöön, jotka moninkertaistavat haavoittuvuutta.

”Seksuaalinen väkivalta on ihan todella yleistä, kun he on tuolla asunnottomina päihdeporukoissa ja sitten saa jonkun majapaikan, niin se kyllä sitten edellyttää jotakin, että saat kamaa ja puhumattakaan parisuhteesta, niin se on asia mitä suurin osa heistä ei todellakaan miellä miksikään, et sehän vaan kuuluu asiaan eli jos minä olen sen nainen niin se voi tehdä minulle mitä vaan ja silloin kun tahtoo.”H2

Väkivallan haavoittavuutta ja vakavuutta vankilassa olevien naisten elämässä kuvaa myös se, että koetussa lähisuhdeväkivallassa sekä sen muodoissa on sukupuolisuoneita eroja.

” – tarkoitan, että monen naisen keho on joutunut kyllä kokemaan paljon väkivaltaa ja moni on ollut tosi lähellä kuolemaa. Olen sanonut useamman kerran, että jos sä jatkat tuossa parisuhteessa, mä pelkään, että sä kuolet. H3 ”

Tutkimusten ja tilastotietojen (Cho ym. 2020; Siltala ym. 2022; Tilastokeskus 2022) mukaan naiset kokevat enemmän fyysistä väkivaltaa parisuhteissa kuin miehet, naisten fyysisen väkivallan kokemukset ovat vakavampia kuin miesten (Lövestad & Krantz 2012) ja seksuaalisen väkivallan kokemukset ovat naisilla selvästi yleisempiä kuin miehillä (Cho ym. 2020; Dobash & Dobash 2004; Siltala ym. 2022).

Lähisuhdeväkivalta kokemusten haavoittavuus liittyy naisvankien elämässä myös vaikeuteen irrottautua väkivaltaisesta parisuhteesta. Haastatteluaineiston mukaan parisuhteesta lähteminen ei aina ratkaise lähisuhdeväkivaltaa, ja nainen pysyy väkivallan pahenemisen ja eron jälkeisen vainon pelon vuoksi suhteessa.

”---kyllä mä kuulen niitä tarinoita, jossa nainen sanoo pystyvänsä omalla toiminnallaan säätelemään puolison tunteita ja toimintaa ja silloin se väkivalta on siedettävämpää. Ja se on kyllä tosi karua, että silloin se väkivalta on vaan tönimistä ja läpsimistä, mutta jos lähtee siitä parisuhteesta pois, niin saa turpaan kunnolla eikä se puoliso jätä ikinä rauhaan.”H3

Naisvankien kokemukset eron jälkeisen väkivallan pelosta saavat tuekseen tutkimustietoa. Väkivaltaisessa parisuhteessa pysyminen on haavoittavaa ja vaarallista, mutta sitä voi olla myös yritykset irrottautua tai lähteä parisuhteesta (Nikupeteri 2016, 39). Piispan ja kumppaneiden naisuhritutkimuksen (2006, 59) mukaan parisuhteen aikana väkivaltaisesti käyttäytyvistä miehistä puolet jatkoi väkivaltaista käytöstään parisuhteen päättymisen jälkeen.

Aineistosta nousi esiin myös väkivallan *normalisoituminen* osaksi monien naisvankien parisuhteita.

”Kun puhutaan siitä väkivallasta niin monikaan ei miellä väkivallaksi... No joku läp-säisy ei ole yhtään mitään, mutta puhumattakaan siitä, että haukutaan tai rahankäyttöä valvotaan tai rahat otetaan kokonaan pois käytöstä... He ei miellä tällaista väkivallaksi vaan pitävät sitä ihan normaalina.”H3

Lähisuhdeväkivaltailmiölle on tyypillistä väkivallan vähittäinen hivuttautuminen parisuhteeseen, syklistyys eli parisuhteen hyvien ja huonojen aikojen vuorottelu sekä väkivallan asteittainen raaistuminen (Karhuvaara ym. 2013, 21–22, Piippo 2022, 102). Väkivallan normalisoituminen vaikeuttaa lähisuhdeväkivallan tunnistamista sekä avun saamista ja sen antamista. Lähisuhdeväkivallan normalisoituminen voi liittyä myös väkivallan kokemisen seurauksena vääristyneeseen uskomukseen syyllisyydestä.

”Olen toistuvasti törmännyt myös siihen, että moni naisvanki, joka on elämässään paljon kokenut väkivaltaa niin tavallaan uskoon siihen, että on ansainnut sen, että jotenkin naisen itsetuntoon on iskostettu se, että minun kuuluukin saada nyrkistä.”H5

Väkivallan tekijä voi saada väkivallan kokijan uskomaan, että syy väkivaltaan oli väkivallan kokijassa, joka puolestaan aiheuttaa kokijassa häpeää ja epävarmuutta. Väki-vallan normalisoituminen voi ilmetä myös väkivallan vähätteleminenä ja kieltämisenä.

4.2 Vankilan työntekijät lähisuhdeväkivallan kohtaajina

Lähisuhdeväkivallan kohtaaminen tarkoittaa tässä tutkielmassa puheeksi ottoa sekä yleisimmin niitä käytänteitä ja toimintatapoja, joita naisvankilan henkilökunta kertoo käyttävänsä silloin, kun he tunnistavat naisvankin kokemaa lähisuhdeväkivaltaa ja käsittelevät sitä hänen kanssaan. Aineiston analyysin pohjalta voidaan tunnistaa kolme keskeistä lähisuhdeväkivallan kohtaamiseen vaikuttavat tekijää, joita ovat *työntekijän ammatillinen rooli, työympäristö ja siellä vaikuttavat asenteet sekä kohtaamista tukevat ja haastavat työkäytännöt*.

4.2.1 Ammatillinen rooli

Lähisuhdeväkivaltaan liittyvät kokemukset ovat yleisiä vankilassa olevien naisten elämässä ja tästä syystä on selvää, että naisvankilassa työskentelevien ammattilaisten

eteen tulee toistuvasti tilanteita, joissa he ratkaisevat tiedostaen tai tiedostamattaan, miten he kohtaavat asiakkaiden kokemaa lähisuhdeväkivaltaa. Lähisuhdeväkivalta tulee erilaisissa tilanteissa esiin vankilassa ja työntekijän ammatillinen rooli vaikuttaa lähisuhdeväkivallan kohtaamiseen ja vankilassa. Aineiston analyysissä tunnistetut ammatilliset roolit ovat *aktiivinen ja tavoitteellinen kartoittaja, tilannekohtainen keskustelija, rajaava keskustelija sekä passiivinen ja puuttumista sivouuttava*.

Haastatellut kertoivat lähisuhdeväkivallan tulevan ilmi, kun työntekijä kysyy siitä suoraan ihmissuhteisiin ja parisuhteeseen liittyvässä yksilö- tai ryhmäkeskustelussa.

”Olen huomannut, että suoraan kysyminen on paras tapa. Jos jotenkin yrittää sitä silleen hienosti kysyä, vaikka turvallisuuden tai jonkun tällaisen kautta, niin ei se sitten välttämättä tule, mutta kun kysyy suoraan niin sitten päästään puhumaan väkivallasta, joka ei aina ole lähisuhdeväkivaltaa, mutta usein on.”H1

Tällöin työntekijän rooli väkivallan puheeksi ottajana näyttäytyy *aktiivisena ja tavoitteellisena kartoittajana*, jossa työympäristö ja -prosessit tulkintani mukaan mahdollistavat puheeksi otton ja yhteistyötilan (ks. Järvinen 2015) syntymisen asiakkaan ja työntekijän välille. Kaikki haastateltavat korostivat aiheen sensitiivisyyttä ja puheeksi otton sekä työskentelyn edellyttävän luottamuksellista suhdetta vankilassa olevan naisen ja työntekijän välillä. Myös taitoa ottaa lähisuhdeväkivalta puheeksi korostettiin haastateltavien puheessa.

”---he pitää sitä normaalina ja sanoo, et ei ole, kun ei meillä lyödä, niin sitten tavallaan se pitää vähän sieltä kaivaa ja varovasti myös sitten sanoittaa. Riippuen vähän asiakkaan tilanteesta, että toi kuulostaa minusta henkiseltä väkivallalta tai että toi ei ole ihan perus riitelyä, mutta pitää aina vähän lukea sitä tilannetta, että voiko sitä lähteä noin ehdottamaan. Sitten kun työskentely on mennyt pidemmälle, niin sitten voi suoremmin, mutta kyllä sitä kysyn tilanteen mukaan.”H4

Työskentelysuhde, jossa koettua väkivaltaa voi luottamuksellisesti käsitellä edistää väkivallasta irtautumista ja vahvistaa toimijuutta. Tällaisessa työntekijän ja väkivaltaa kokeneen naisen välisessä työskentelysuhteessa on piirteitä Järvisen (2015, 120–124) kuvaamasta struktuuritilasta, jossa väkivallan kokija on sitoutunut tapaamisiin työntekijän kanssa, suhde on luottamuksellinen ja työntekijä syventää työskentelyä uusien näkökulmien esittämisen avulla.

Työntekijät voivat myös fyysisistä merkeistä naisvängin kehossa tunnista ja ottaa puheeksi väkivallan kokemuksia.

”Hetä siinä vankeuden alussa, kun vanki tulee vankilaan, niin siinähän tehdään vankeuslain mukainen tulotarkastus missä vanki riisuu kaikki vaatteet pois. Siinä kyllä näkee, jos on jotain ruhjeita tai muita jälkiä, ja vaikka sitten vanki käy sairaanhoitajan tulohaastattelussa, niin sairaanhoitaja ei välttämättä näe niitä samoja. Kyllähän monesti vartijakin voi siinä kysyä, että mistä ne on mahdollisesti peräisin ja voidaanko jotenkin auttaa ja tehdä jotakin hänen hyväksi.”H5

Tilanteita, joissa väkivallan merkkejä vankilassa olevan naisen kehossa voi havaita ovat muun muassa vankilaan tulemiseen liittyvät vartijoiden ja sairaanhoitajan tekemät tarkastukset sekä perhetapaamiseen meneminen ja siltä pois tuleminen. Näissä tilanteissa nainen riisuu työntekijän läsnä ollessa vaatteensa pois ja vaihtaa ne toisiin. Työntekijän rooli näyttäytyy *tilannekohtaisena keskustelijana*, jossa väkivallan merkkejä havainnoidaan, mutta niihin tarttuminen on haastateltujen kertoman mukaan satunnaista. Satunnaisuus tarkoittaa vaihtelevaa puuttumista sekä tulotarkastuksissa ja perhetapaamisten yhteydessä, että niiden jälkeen. Useiden tutkimusten mukaan (Husso, 2003; Kivelä, 2020; Nikupeteri, 2016; Ojuri, 2004; Siltala ym., 2022; Virkki ym., 2011) väkivallan tunnistaminen ja puheeksi otto (Koistinen & Holma, 2015) on ammattilaisille vaikeaa, vaikka merkkejä väkivallasta olisi selkeästi havaittavissa. Satunnaista tarttumista naisvankilassa selittää tulkintani mukaan työntekijän sensitiivisyys ja taito lukea tilannetta, toisinaan väkivaltailmiön tunnistamattomuus, työkuulttuuri, ammatillinen osaaminen ja työkokemus.

Haastateltavat kertoivat väkivallan ilmenemisen olevan myös naisen omasta aloitteesta lähtevää ja muille työntekijöille kuuluvaa. Vankilan osastojen arjessa on työntekijän ja vankilassa olevan naisen välisiä satunnaisen kohtaamisen tilanteita, joissa keskustelua koetusta väkivallasta voi syntyä yllättäen. Haastateltu kertoi tilanteesta, jossa nainen voin pyytää esimerkiksi parsinneulaa lainaksi ja kertoa samalla työntekijälle lapsistaan, tekemistään rikoksista tai väkivallasta. Osa haastatelluista kertoi, ettei lähde keskustelemaan esiin nousseista teemoista, koska työssä on kiirettä tai siksi, että näistä aiheista keskusteleminen on toisen työntekijän tehtävä.

”Se on asia (väkivalta) mikä on naisten elämässä tosi arkista ja voisi sanoa, että heille jopa normaalia, mutta en minä sitä puheeksi ota, jos nainen ei itse siitä puhu. Se on meillä erityistyöntekijöille varattu aihe, että he käyvät niitä keskusteluja”H7

Tällaisissa työntekijän ja vankilassa olevan naisen välisissä kohtaamisissa työntekijän rooli piiryy *rajaavana keskustelijana*, johtuen joko työympäristön vallitsevista toimintakäytännöistä, resursoinnista tai työntekijän päätöksestä rajata keskustelua toisille työntekijöille. Väkivallan käsittelemisen rajaaminen heijastelee tulkintani mukaan työntekijän työtehtävien ensisijaisuuden (tuki vai kontrolli) tasapainoilua (ks. Linderborg 2023, 88–89) sekä keinottomuutta kohdata koettua väkivaltaa.

Haastatellut kertoivat kyynistymisestä ja sen vaikutuksista väkivaltaan puuttumiseen. Työntekijä rooli näyttäytyy *passiivisena ja puuttumista sivouuttava*.

”---se, että miksi sitten olet sen kanssa, joka sinua hakkaa ja vähän näin, että jos menet pyörimään päihdeporukoihin niin oma vika. Joidenkin työntekijöiden on vaikeaa nähdä niitä syitä siihen ja tuntuu, että helposti se nousee, kun puhutaan niistä syistä, että miksi joku on jotain tehnyt, niin sanotaan, että pitäisikö sen sitten saada tehdä mitä vaan ja kaikilla tässä on traumoja, että kyllä se kova asenne näkyy ja se vaikuttaa. Tosin ei voi estää sitäkään, et kyllähän täällä kyynistyy, se on ihan väistämätöntä, et pakkokin täällä on jotenkin suojata itseään. Mutta on se joskus vähän järkyttävää, kun tavallaan voit vaan kuunnella, kun joku kertoo, että se melkein tappoi minut ja olet vaan, että aijaa... mutta jos minun naapurini kertoisi näin, niin olisin aivan järkyttynyt.”H2

Työntekijöiden kyyniseen ja normalisoivaan suhtautumiseen liittyy työkuulttuurisia seikkoja kuten tiedon, osaamisen, asenteiden ja riittävien toimintaohjeiden puutteita sekä epäselvyyttä tehtäväjaossa. Myös väkivallan yleisyys naisten elämässä sekä tarve suojautua työssä selittävät haastateltujen kertoman mukaan kyynistä ja normalisoivaa suhtautumista naisten väkivaltakokemuksia kohtaan. Asenneilmastossa ja suhtautumisessa vankilassa olevien naisten lähisuhdeväkivallan kokemuksiin on tulkintani mukaan jopa institutionaalisen väkivallan (Salovaara 2019, 150) ja systeemisen väkivallan (Ronkainen 2017, 26) piirteitä.

4.2.2 Työympäristö ja asenteet

Vankila on erityinen työympäristö, jossa rajanveto tuen ja kontrollin välillä elää työarjessa (ks. Linderborg 2023). Haastatteluissa kävi ilmi, että työympäristöllä, sen rakenteilla ja asenneilmastolla sekä yleisillä yhteiskunnallisilla asenteilla on vaikutuksia lähisuhdeväkivallan kohtaamiseen vankilassa. Haastatellut toivat esiin kuinka kovat asenteet, joilla yhteiskunnassa suhtaudutaan rikoksia tehneitä naisia kohtaan heijastuvat työhön vankilassa.

”Meillä on edelleen sellainen ajatusmaailma tässä yhteiskunnassa ja se näkyy täällä vankilassa, että rikollinen on rikollinen ja hänet on tuomittu rikoksesta ja kärsiköön rangaistuksensa, mutta pikkuhiljaa ollaan menossa siihen suuntaan ehkä nais erityisyyden käsitteen myötä, että naiset ovat itsekin usein uhreja. Aletaan ymmärtää, että vaikka se nainen olisi tuomittu puolisonsa pahoinpitelystä tai tapon yrityksestä niin yhtä lailla se puoliso on voinut kohdistaa siihen naiseen sitä väkivaltaa.”H5

Yksin pärjäämisen, vahvuuden, pystyvyyden ja kovuuden korostaminen (ks. Nousiainen 1998) näkyvät niin rikostaustaisten naisten elämässä kuin naisvankilan asenneilmastossakin. Yleinen suhtautuminen on kuitenkin menossa parempaan suuntaan, sillä nais erityisyyskäsite on lisännyt ymmärrystä naisten rikollisuuden taustoista.

Työympäristönä naisvankila näyttäytyy haastatelluille tiukkuutta arvostavana ja kovana, josta he kertoivat vaikka sitä ei haastattelussa kysytykään.

”Kyllä tämä on tosi miehinen maailma. Täällä pitää oppia kovettamaan itsensä, jotta pärjää. Nyt kun tätä mietin, niin sehän on tosi väärin ja asia mille pitäisi tehdä jotain. Miten nämä naiset saisi täällä sitä nais erityistä työtä, kun tämä ympäristö on tällainen ja suhtautuminen tosi kovaa... ja ei se ole kenenkään vika. Tämä kulttuuri vaan on sellainen...”H8

Virallista ja epävirallista valtaa, vallan käyttöä ja asenteita uusinnetaan, ylläpidetään ja rakennetaan vankilassa rangaistusta suorittaville sekä vankilan henkilökunnalle monin eri keinoin, joko tiedostaen tai tiedostamatta (Foucault 2005). Haastatellut kokevat työympäristön asenneilmaston vaikuttavan itseensä, tuomiota suorittaviin naisiin sekä lähiympäristöön. Tulkintani mukaan osa työntekijöistä on sopeutunut kovuutta ja tiukkuutta arvostavaan työkuulttuuriin ja hyväksynyt sen hiljaisesti kokien eettistä stressiä (ks. Linderborg 2023). Salovaaran (2019b, 25) mukaan rikosseuraamuksessa nais erityisyyden huomioiminen rakentuu ymmärryksen, kunnioituksen ja turvallisuuden varaan. Ymmärrys tarkoittaa asiakkaan traumojen yleisyyden ja niiden vaikutusten ymmärtämistä, kunnioitus asiakkaan arvostavaa ja ymmärtävää kohtaamista ja turvallisuus sellaista lähiympäristöä, jossa traumakokemuksia voi tuoda esiin ja tunteiden ilmaisua on mahdollista harjoitella (Emt., 25). Haastateltujen työympäristö on naisvankien lähiympäristö, joka ei ole tiukkuutta ja kovuutta arvostavana sekä kyynieseti naisten väkivaltakokemuksiin suhtautuvana nais erityisyyttä huomioiva ja se voi vaientaa koetusta lähisuhdeväkivallasta kertomista. Vankilan työntekijöiden erilaiset työskentelytavat, ammattieettiset lähtökohdat sekä vaihteleva suhtautuminen vankilassa oleviin naisiin näkyvät työn arjessa. Ristiriita ja jännite Rikosseuraamuslaitoksen toiminnassaan korostavan traumatietoisen nais erityisen työtteen ja työn arjen armeijamaista maskuliinista tiukkuutta korostavan asenneilmaston sekä ympäristön välillä on ilmeinen. Tutkimuksen tulokset ovat samansuuntaiset Linderborgin (2023, 88–89) näkemysten kanssa, joiden mukaan rikosseuraamusalan ammattilaisilla on toisistaan eriäviä näkemyksiä tuomiota suorittavien tukemisen ja kontrollin välisestä suhteesta, ja ne heijastuvat erilaisina eettisinä jännitteinä työssä. Ammattikuntien väliset jännitteet muodostuvat työtehtävien ensisijaisuudesta, ammattietiikasta ja työympäristön vallitsevista alakulttuureista.

4.2.3 Työkäytännöt

Kaikki haastatellut kertoivat erilaisista keinoista ottaa puheeksi ja kohdata vankilassa olevan naisen kokemaa lähisuhdeväkivaltaa. Kohtaamista tukeviksi toimintatavoiksi mainittiin ohjelmatyö, parisuhdekeskustelut sekä vastaanotoilla ja osastoilla tapahtuvat rangaistusajansuunnitelmaan kytkeytyvät keskustelut työntekijän ja vankilassa olevan naisen välillä.

”---kun me käydään rangaistusajansuunnitelmaa läpi, niin kysyn, että minkälainen se on se parisuhde ja minkälaisia ajatuksia sen suhteen on, ja onko yhteisiä suunnitelmia ja siinä kohtaa aina kysyn sitä, et onko siinä suhteessa ollut väkivaltaa.” H1

Haasteista puuttua vankilassa olevien naisten kokemaan lähisuhdeväkivaltaan kertoi jokainen haastateltu. Kaikki nostivat haasteena esiin väkivaltailmiön tunnistamattomuuden vankilassa olevien naisten kohdalla. Naiset eivät tunnista väkivaltaa, vähättelevät sitä, kieltävät sen kokonaan ja ovat tottuneita siihen. Kieltäminen, vähättely ja tunnistamattomuus voivat kytkeytyä naisen omien rajojen rikkomiseen ja arvottomuuden tunteeseen, häpeään ja syyllisyyteen (Väyrynen 2007).

”Ei oikein tiedetä mitä se lähisuhdeväkivalta voi moninaisuudessaan olla ja jo lapsuudessa on ollut kuritusväkivaltaa ja se on ihan normaalia, et on vähän lyöty ja sellaista. Omat rajat on monesti niin hukassa” H6

Haastatellut kertoivat haasteeksi myös työskentelyprosessin epäselvyydet, työohjeiden puutteet, resursoinnin haasteet ja suuren työkuorman. Osa haastatelluista toi haasteena esiin myös henkilöstön vaihtuvuuden ja siitä seuraavat tiedon katkokset ja liian vähäisen koulutuksen tai koulutuksen, joka ei siirry väkivallan kohtaamista tukeviksi käytännöiksi työarkeen. Haasteeksi nousi myös yhteisen linjan puuttuminen ja epätietoisuus siitä onko lähisuhdeväkivalta sellainen asia, johon kuuluu puuttua.

”Täällä talossa, kun on vaihtunut henkilökunta niin en tiedä edes kuka tekee ja mitä tällaisten asioiden kanssa. Se ei ole tullut pitkiin aikoihin puheeksi, että millä tavalla joku työstää, et minäkin vain ajattelen, että psykologi tai psykiatrinen sairaanhoitaja jotenkin hoitaa niitä, mutta en itseasiassa edes tiedä mitä he tekee ja miten...Ja en tiedä onko meillä mitään ohjeita... ehkä jotain menettelyohjeita Risellä, mutta koska ne pitää tehdä sopivaksi kaikille, niin ne ei välttämättä ole ihan kovin yksityiskohtaisia...Se on ehkä enemmän kiinni yksittäisen työntekijän omasta kiinnostuksesta se, että kuinka paljon haluaa tähän aiheeseen perehtyä ja ottaa puheeksi... kyllähän siitä (lähisuhdeväkivallan) olemassaolosta puhutaan lähes jokaisessa naiseen liittyvässä seminaarissa ja koulutuksessa, mutta se mitä sille tehdään ja miten otetaan puheeksi niin ei siihen kyllä ole mitään koulutusta eikä yhteistä linjaa.” H2

Mojskercin (2023, 149) tutkimus osoittaa työn riittävän resursoinnin ja työyhteisön tuen vaikuttavan myönteisesti väkivaltaa kokeneen asiakkaan kohtaamiseen ja avun tarjoamiseen. Henkilöstön vaihtuvuudella tai liian vähäisellä määrällä sekä työnkuvan epäselvyydellä ja suurella työkuormalla on väistämättä haitallisia vaikutukset väkivallan tunnistamiseen ja väkivallan kokijan kohtaamiseen naisvankilassa.

4.3 Lähisuhdeväkivaltaa kohtaavan työn kehittäminen

Väkivaltaa kohtaavan työn kehittämishalu ja -tarve tuli esiin haastatteluissa, sillä jokainen haastateltu esitti näkemyksiään työn kehittämisestä. Haastattelun aikana aiheen äärelle pysähtyminen synnytti myös oivalluksia ja konkreettisia ideoita lähisuhdeväkivallan tunnistamiseen, puheeksi ottamiseen ja puuttumiseen. Aineistosta voidaan tunnistaa kolme keskeistä kehittämiskohdetta. Kehittämiskohteet ovat 1) selkeät lähisuhdeväkivaltaan puuttuvat työprosessit, 2) turvalliset perhetapaamiset ja 3) tiedon jakaminen lähisuhdeväkivallasta.

Lähisuhdeväkivaltaan puuttuvat työprosessit ja niiden kehittäminen ovat yksi tunnistettu kehittämiskohde. Epäselvyydet työntekijöiden työrooleista ja työskentelyta-voista vaatisivat yhteistä keskustelua ja tiedon vaihtoa.

”Ajattelen vähän eri tavalla kuin meillä tämä yleinen Risen trendi on, ---Risessä ajatellaan, että kaikkien pitäisi pystyä käymään kaikista asioista keskustelua. Minun mielestäni se (lähisuhdeväkivalta) on kuitenkin niin vaikeita tunteita tuottava aihe, häpeää tuottava aihe, että se ei voi olla niin, että jos kysyn jotain niin ikään kuin pyyhkäisen sen pois. Jos kysyn niin minun pitää oikeasti myös pystyä tekemään sen vastauksen kanssa jotakin. ---Se pitäisi pystyä ottamaan muulla tavalla puheeksi ja ohjata sitten erityisohjaajan tai psykologin luokse, jossa se sitten otetaan kunnolla puheeksi tai sitten siinä vaiheessa kun se parisuhde muussa yhteydessä, vaikka perhetapaamista valmisteltaessa... no siinä se kyllä ihan erityisesti pitää ottaa puheeksi, että jos vaikka valmistelee perhetapaamista puolison kanssa ensimmäistä kertaa, niin silloin se olisi hyvä rutiininomainen, et onko teillä ollut siinä parisuhteessa jotain jonkunlaista väkivaltaa tai nouseeko huoli.”H3

Yhdessä laaditut työprosessit voisivat selkiyttää henkilöstölle työkäytänteitä ja -rooleja lähisuhdeväkivallan puheeksi ottoon ja käsittelyyn liittyen. Puheeksi ottoon ja aiheen käsittelyyn liittyy myös eettisiä kysymyksiä ja pohdintoja siitä, kenen lähisuhdeväkivaltaa tulisi käsitellä ja miten vankilassa olevien naisten kanssa. Näistä asioista olisi haastateltujen mukaan myös tärkeää keskustella työyhteisössä.

Turvalliset perhetapaamiset ovat toinen keskeinen kehittämiskohde. Perhetapaamiset ja niiden valmistelemiseen sekä toteuttamiseen liittyvät käytänteet ovat haastateltujen mielestä sellaisia työalueita, joihin pitäisi kiinnittää enemmän huomiota. Silloin kun henkilökunta tietää vankilassa olevan naisen kokemasta lähisuhdeväkivalta, joka liittyy perhetapaamiseen tulevaan puolisoon ovat erityistyöntekijät järjestäneet turvallisuussyistä ennen perhetapaamista parisuhdekeskusteluita. Tiedossa oleva lähisuhdeväkivalta on myös peruste kieltää tapaaminen. Toimintatapoja perhetapaamisten järjestämiseen liittyen on olemassa, mutta haastatellut toivat esiin tarpeen selkeälle ja yhteiselle toimintamallille. Erityisenä haasteena ja uhkana naisen turvallisuudelle haastatellut kokivat tilanteet, joissa henkilökunta ei vielä tunne vankilassa olevaa naista ja perhetapaamisenomus etenee järjestelmässä sähköisesti ilman keskusteluja työntekijän ja naisen välillä. Perhetapaamisenomuksia käsittelee sähköisessä järjestelmässä useampi vankilan työntekijä muun muassa sosiaalityön erityisohjaaja, rikosseuraamusesimiehet, turvallisuusvartijat ja tarvittaessa myös apulaisjohtaja. Perhetapaamisista käydään tarvittaessa keskustelua myös viikkopalaverissa, mutta osa anomuksista menee järjestelmässä läpi ilman minkäänlaisia keskusteluja tapaajaosapuolien kanssa. Perhetapaamistilat ovat sellaisia, joita vankilan henkilökunta ei saa perhetapaamisen aikana valvoa.

Kolmas tunnistettu kehittämistarve on *tiedon jakaminen lähisuhdeväkivoallasta*, joka kytkeytyy naisten toimijuuden, itsenäisyyden ja omien rajojen vahvistamiseen. Parisuhteesta keskusteleminen voi avata näkökulmia omiin tarpeisiin ja herätellä näkemään suhteen turvallisuutta ja sen lähtökohtia.

”Psykoedukaation lisäämisen koen todella merkitykselliseksi ja tärkeäksi, että vahvistettaisiin, tai pysähdyttäisiin tarkastelemaan sitä hänen parisuhdekäsitystä että mitä hänelle merkitsee parisuhde, mitä hän haluaa parisuhteelta ja mitkä asiat hänelle on tärkeitä ja vähän sitä kautta herätellä, että onko se nykyinen tai edellinen suhde sellainen mikä oikeasti tuo turvaa ja tasapainoa ja tyydyttää inhimillisiä tarpeita vai onko se joku toimintakaava vai traumasta käsinkö sinne mennään... ja samalla sen ihmisen sitä omaa ja naisten kanssa erityisesti jotenkin toimijuuden, itsenäisyyden vahvistamista, voimaannuttamista, että monet näistä naisista, nyt yleistän, on parisuhdekeskeisiä verrattuna mieheen, mutta meidät tässä yhteiskunnassa kasvatetaan siihen, että parisuhde on se elämän ihanin asia sen lisäksi, että sinusta tulee äiti niin tavallaan se, että sinä voit olla kokonainen ja itsenäinen ja ihan sinä myös ilman sitä parisuhdetta.”H4

Lähisuhdeväkivalta on monien vankilassa olevien naisten elämässä normalisoitunut ilmiö; sitä ei tunnusteta, sitä vähätellään tai kielletään kokonaan. Tiedon jakaminen voi olla yksilö- tai ryhmämuotoista ja hyvin monitasoista tiedon antamista lähisuhdeväkivallasta ja parisuhteen turvallisuudesta. Lähisuhdeväkivaltaa kohtaavan työn kehit-

täminen tarkoittaa sellaisia konkreettisia toimia, joilla varmistetaan turvallisuutta, tarjotaan apua ja tukea kokemusten käsittelemiseen sekä väkivallasta irrottautumiseen naisen toimijuutta vahvistamalla. Lähisuhdeväkivaltaa kohtaavan työn kehittäminen on haastateltujen mukaan tärkeää ja sellaista, mikä vaatii prosessin johtamista.

4.4 Yhteenveto tutkimustuloksista

Tutkielmani etsii vastausta siihen 1) millaisena naisvankien kokema lähisuhdeväkivalta näyttäytyy vankilan henkilökunnalle 2) mitkä tekijät vaikuttavat siihen, miten lähisuhdeväkivaltaa kohdataan naisvankilassa ja 3) miten lähisuhdeväkivaltaan puuttuvaa työtä tulisi henkilökunnan näkemysten mukaan kehittää. Tulokset osoittavat, että naisten kokema lähisuhdeväkivalta ilmenee naisvankilassa monin eri tavoin ja väkivalta tulee ilmi vankilassa olevien naisten puheessa ja kehossa vankilaan tulon, ja siellä olemisen eri vaiheissa ja tilanteissa. Jokainen haastateltu kertoi, että omassa työtehtävässä on mahdollisuuksia tunnistaa ja ottaa naisvankien koettua lähisuhdeväkivaltaa puheeksi ja puuttua siihen. Tutkimuksen tulokset on esitetty kootusti taulukossa 2.

TAULUKKO 2. Yhteenveto tutkimuksen tuloksista

Lähisuhdeväkival- lan näyttäytyminen vankilaympäris- tössä	Lähisuhdeväkival- lan kohtaamiseen vaikuttavat tekijät	Lähisuhdeväkival- taa kohtaavan työn kehittäminen
-Moninaista -Elämää läpäisevää ja haavoittavaa -Normalisoitunutta	-Työntekijän ammatil- linen rooli: <ul style="list-style-type: none"> • aktiivinen ja ta- voitteellinen kar- toittaja • tilannekohtainen keskustelija • rajaava keskuste- lija • passiivinen ja puuttumista si- vuuttava. -Työympäristö ja siellä vaikuttavat asenteet -Kohtaamista tukevat ja haastavat työkäytän- nöt	-Selkeät lähisuhdevä- kivaltaan puuttuvat työprosessit -Turvalliset perheta- paamiset -Tiedon jakaminen lä- hisuhdeväkivallasta

Naisvankien lähisuhdeväkivallan kokemukset ovat yleisiä ja elämässä toistuvia. Vankilassa olevien naisten lähisuhdeväkivaltakokemukset näyttäytyvät vankilaympäristössä monimuotoisina, elämää läpäisevinä ja haavoittavina sekä normalisoituneina. Monimuotoisuus tarkoittaa vankilassa olevien naisten monimuotoisia väkivaltakokemuksia. Monimuotoisuus tarkoittaa myös väkivallan roolien kietoutumista, ylisukupolvaisia väkivallan ketjuja sekä vaikeuksia tunnistaa ja määrittellä väkivaltaa. Elämään kietoutuneisuus tarkoittaa väkivallan kokemusten pitkäaikaisuutta ja toistuvuutta väkivaltaa kokeneiden naisten elämässä. Haavoittavuus puolestaan tarkoittaa väkivallan kokemusten vaikutuksia naisiin ja se näkyy muun muassa erilaisten väkivallan muotojen samanaikaisuutena, jatkuvana uhkana väkivallasta, lähisuhdeväkivallan henkeä uhkaavuutena ja pelkona parisuhteen jälkeisestä väkivallasta ja vainosta. Tulokset osoittavat myös, miten vaikeaa lähisuhdeväkivallan tunnistaminen voi väkivallan normalisoitumisen myötä olla sitä kokeneelle naiselle ja tämän myötä myös vankilan työntekijöille.

Lähisuhdeväkivallan kohtaamiseen vaikuttavia tekijöitä ovat työntekijän ammatillinen rooli, työympäristö ja siellä vaikuttavat asenteet sekä kohtaamista tukevat ja haastavat työkäytännöt. Työntekijän ammatilliset roolit ovat aktiivinen ja tavoitteellinen kartoittaja, tilannekohtainen keskustelija, rajaava keskustelija sekä passiivinen ja puuttumista sivuuttava. Ammatilliset työroolit ja rooliin kohdistuvat odotukset sekä työtehtävät ovat erilaisia, joka näyttäytyi mahdollisuuksissa ja halussa ottaa lähisuhdeväkivaltaa puheeksi (ks. Linderborg 2023).

Työympäristö ja siellä esiintyvät asenteet vaikuttavat naisvankien ja lähisuhdeväkivallan kohtaamiseen naisvankilassa. Yhteiskunnan pärjäävyyttä, pystyvyyttä ja kovuutta korostavat asenteet heijastuvat työhön vankilassa ja työympäristönä vankila näyttäytyy tiukkuutta ja kovuutta arvostavana. Tiukkuutta ja kovuutta arvostavana sekä kyynieseti naisten väkivaltakokemuksiin suhtautuvana ympäristönä naisvankila ei ole nais erityisyyttä huomioiva ja se voi vaientaa koetusta lähisuhdeväkivallasta kertomista. Lähisuhdeväkivallan kohtaamista tukeviksi käytännöiksi haastatellut mainitsivat ohjelmatyön, parisuhdekeskustelut vankilassa olevan naisen ja tämän puolison välillä sekä rangaistusajansuunnitelmaan liittyvät keskustelut työntekijän ja väkivaltaa kokeneen naisen välillä.

Vankilassa olevien naisten vaikeudet tunnistaa lähisuhdeväkivaltaa, sen kieltäminen ja vähätteleminen ovat puuttumista ja kohtaamista vaikeuttavia tekijöitä. Puuttumista hankaloittaviksi rakenteellisiksi tekijöiksi nousee työskentelyprosessien epäselvyydet sekä työohjeiden ja koulutuksen puutteet tai koulutus, joka ei siirry puuttumista tukeviksi käytännöiksi työarkeen. Haasteeksi nousee myös henkilökunnan kovat asenteet ja kyyninen suhtautuminen naisten kokemaa lähisuhdeväkivaltaa kohtaan (ks. Linderborg 2023). Väkivallan normalisoituminen ja kyyninen suhtautu-

minen naisten väkivaltakokemuksiin herättävät huolta ja eettistä stressiä haastateltavissa. Puuttumisen haasteita ovat myös henkilöstön vaihtuvuus ja tiedonkulun katkokset, suuri työkuorma ja resurssien vähäisyys. Lisäksi työntekijöille on epäselvää mikä on naisvankilan yhteinen toimintatapa ja -prosessi puuttua lähisuhdeväkivaltaan ja miten sitä johdetaan.

Halu kehittää lähisuhdeväkivaltaa kohtaavaa työtä tuli selvästi esiin haastattelussa. Vankilassa olevien naisten lähisuhdeväkivallan kokemukset tulevat henkilökunnalle lähes päivittäin esiin, mikä kertoo lähisuhdeväkivalta kokemusten yleisyydestä vankilassa olevien naisten elämässä sekä perustelee tarvetta kehittää väkivaltaan puuttuvaa ja kohtaava työtä. Lähisuhdeväkivaltaa kohtaavan työn kehittäminen rakentuu tulosten mukaan kolmen kokonaisuuden alle, jotka ovat selkeät lähisuhdeväkivaltaan puuttuvat työprosessit, turvalliset perhetapaamiset ja tiedon jakaminen lähisuhdeväkivallasta. Lähisuhdeväkivaltaa kohtaavan työn kehittäminen tarkoittaa konkreettisia toimia, joilla varmistetaan turvallisuutta, tarjotaan apua ja tukea kokemusten käsittelemiseen sekä väkivallasta irrottautumiseen naisen toimijuutta vahvistamalla.

Tutkimustehtävänä oli tutkia, miten naisiin kohdistunutta lähisuhdeväkivaltaa kohdataan naisvankilassa. Tulosten mukaan naisvankien lähisuhdeväkivaltakokemukset ovat toistuvia, elämään monin eri tavoin kietoutuneita ja haavoittavia. Naisvankien kokema lähisuhdeväkivalta tulee naisvankilassa ilmi monin eri tavoin; vankilassa olevien naisten puheessa ja kehossa vankilaan tulon, ja siellä olemisen eri vaiheissa ja tilanteissa. Naisvankien kokema lähisuhdeväkivalta on läpitunkeva ilmiö naisvankilassa. Ilmiön kohtaaminen naisvankilassa näyttäytyy vaihtelevana, työntekijöiden ammatillisiin rooleihin ja työympäristön asenteisiin kytkeytyvänä yhteistä kehittämistä vaativana työalueena.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

5.1 Johtopäätökset

Tutkimukseni osoittaa, että naisvankien kokema lähisuhdeväkivalta on tunnistettu ja läpitunkeva ilmiö naisvankilassa. Siihen puututaan ja sitä kohdataan vankilassa vaihtelevasti. Lähisuhdeväkivallan kohtaaminen naisvankilassa ilmenee tässä tutkimuksessa ammattilaisten rooliin, työympäristöön ja asenteisiin kytkeytyvinä suhtautumis- ja toimintaprosesseina. Vaihtelevuus kohtaamisessa tarkoittaa erilaisia työskentely- ja suhtautumistapoja naisvankien kokemaa lähisuhdeväkivaltaa kohtaan. Työskentely- ja suhtautumistavat vaihtelevat traumatietoisista turvallisista keskustelu- ja arkikäytänteistä kyynisiin ja lähisuhdeväkivaltakokemuksia sivuuttaviin puhe- ja työkäytänteisiin. Vaihtelevuutta selittäviä tekijöitä on useita ja niissä on yhtymäkohtia aiempaan naisten väkivaltakokemuksia ja niihin puuttumista käsitteleviin tutkimuksiin (myös Granfelt 2007a, 2015; Husso 2003; Lattu 2016; Piippo 2022; Pösö 1986; Salovaara 2019). Lähisuhdeväkivaltaa kohtaavan työn tulisi naisvankilassa olla ilmiön laajuus huomioiden kaikkia työntekijöitä, kuntoutustoimia, toimintoja ja käytäntöjä läpileikkaavaa sillä tutkimusten mukaan (esim. Nyqvist 2001; Piispa 2004) lähisuhdeväkivalta on ilmiö, jolla on taipumus jatkua ja raaistua, ellei tilanteeseen haeta ja anneta apua. Systemaattinen lähisuhdeväkivaltaan puuttuva työ edellyttää yhteistä tahtotilaa puuttua lähisuhdeväkivaltaan, työprosessien ja nais erityyppisen työn pitkäjänteistä johtamista ja jatkuvaa kehittämistä.

Ammatillisten roolien tarkastelun kautta on mahdollista tutkia kohtaamista mahdollistavia ja estäviä työnkuvaan, asenteisiin ja rakenteisiin kytkeytyviä tekijöitä sekä kehittää väkivalta kohtaavaa työtä naisvankilassa. Näkemykset työtehtävien ensisijaisuudesta sekä kontrollin ja tuen välisestä suhteesta vaihtelevat eri

ammattikuintien välillä, mikä heijastuu lähisuhdeväkivaltaa kohtaavaan työhön naisvankilassa. Tutkimukseni osoittaa, että osa naisvankilan työntekijöistä on sisäistänyt nais erityisen työn lähtökohdat osaksi omaa ammatillista työrooliaan. He ottavat lähisuhdeväkivaltaa puheeksi ja auttavat tunnistamaan ilmiötä, tarjoavat kokemusten käsittelemiseen tukea sekä apua käytännön asioiden järjestämiseen. Heidän työotteensa on traumatietoinen ja asiakasta kunnioittava.

Samaan aikaan osa työntekijöistä suhtautuu haastateltavien kertoman mukaan naisvankien lähisuhdeväkivaltakokemuksiin ohittavasti, normalisoivasti ja kyynisesti. Haastateltavien kertoma kyynisestä asenteesta ja ohittavasta suhtautumisesta naisvankien väkivaltakokemuksiin pysäyttää pohtimaan työroolien ja -tehtävien ensisijaisuutta (tuki vai kontrolli) ja naisvankilassa tehtävän työn eettisiä lähtökohtia sekä arvoja. Kyynisessä ja sivuuttavassa, väkivallan kokijaa yksipuolisesti vastuuttavassa suhtautumisessa naisten lähisuhdeväkivaltakokemuksiin voidaan tunnistaa olevan jopa institutionaalisen väkivallan (Salovaara 2019, 150) ja systeemisen väkivallan (ks. Ronkainen 2006) piirteitä, joita olisi syytä pysähtyä työyhteisössä ja mahdollisesti laajemminkin koko rikosseuraamusalalla pohtimaan. Työympäristönä naisvankilaa kuvattiin tiukkuutta ja kovuutta arvostavaksi, joka ilmenee puhetavoissa, kyynisissä asenteissa ja vankilan armeijamaista kuria korostavassa kovassa ympäristössä. Työympäristön muovautumiseen edellä kuvatun laiseksi selittävät osaltaan ympäröivän yhteiskunnan kovat, rankaisemista korostavat arvot rikoksia tehneitä kohtaan. Naisvankila on erityinen työympäristö, joka vaikuttaa työntekijöiden asenteisiin ja naisvankien lähisuhdeväkivallan kohtaamiseen. On tärkeää ymmärtää, että vankilan henkilökunnan työympäristö on se lähiympäristö, jossa naisvangit elävät arkeaan. Nais erityisyyden huomioiva lähiympäristö on sellainen, jossa traumakokemuksia voi tuoda turvallisesti esiin ja tunteiden ilmaisua on mahdollista harjoitella (Salovaara 2019b, 25). Sen äärelle, mitä nais erityisyyden huomioiva lähiympäristö tarkoittaa käytännön työarjessa naisvankilassa, olisi väkivaltaa kokemaan joutuneiden naisten vuoksi tärkeää pysähtyä. Yhtä tärkeää on pysähtyä tarkastelemaan myös sitä, mitä vaikutuksia tiukkuutta ja kovuutta korostavalla ympäristöllä vankilassa oleviin, väkivaltaa kokeviin naisiin voi olla.

Tutkimuksessa nousi esiin myös muita haasteita, joita lähisuhdeväkivallan kohtaamiseen naisvankilassa liittyy. Haasteista kertominen oli runsaampaa ja monivahteisempaa kuin kohtaamista tukevista työkäytänteistä kertominen. Tulkitsen tämän kertovan työntekijöiden motivaatiosta ja tarpeesta kehittää lähisuhdeväkivaltaan puuttuvia työkäytänteitä. Lähisuhdeväkivallan kohtaamista vaikeuttavia tekijöitä naisvankilassa ovat ilmiön normalisoituminen sekä väkivaltaa kokeneelle naisvankille että työntekijöille, ilmiön kerroksellisuus ja kietoutuneisuus. On ymmärrettävää, että lähisuhdeväkivaltailmiön moninaisuus ja vyyhtiytyminen voivat tehdä ilmiöön tart-

tumisen naisvankilassa vaikeaksi. Vankilassa olevan naisen rooli suhteessa väkivaltaan voi olla tekijä, uhri ja todistaja (Ks. Lattu 2016). Työntekijä voi tuntea moraalista ristiriitaa ja hämmennystä työskennellessään naisvangin uhriuden ja tekijyyden kokemusten risteämissä. Ilmiön normalisoituminen, niin väkivaltaa kokemaan joutuneiden naisvankien, kuin vankilan henkilökunnankin keskuudessa vaikuttaa väistämättä lähisuhdeväkivallan kohtaamiseen. Husson (2003) mukaan parisuhdeväkivalta on ilmiö, joka hivuttautuu vähitellen osaksi tavanomaista elämää muuttuen normaaliksi, aivan kuten tutkimukseni haastatellut kertoivat pitkään väkivaltaa kokeneille naisille tapahtuneen. Sama ilmiö voi tapahtua myös asiakkaiden kokemaa väkivaltaa työssään toistuvasti käsitteleville ammattilaisille, jollei ilmiötä tunnusteta siirtyväksi ja työssä läsnä olevaksi. Väkivallan normalisoituminen työntekijöille näyttäytyy tässä tutkimuksessa inhimillisenä reaktiona ja pyrkimyksenä suojautua työssä.

Lähisuhdeväkivallan kohtaamista hankaloittaviksi rakenteellisiksi tekijöiksi nousivat työskentelyprosessien epäselvyydet sekä työohjeiden ja koulutuksen puutteet. Haastatellut kokivat haasteiksi myös henkilöstön vaihtuvuuden ja tiedonkulun katkokset, suuren työkuorman ja resurssien vähäisyyden. Rikosseuraamuslaitos on kouluttanut henkilöstöään nais erityiseen työhön, mutta tästä huolimatta haastatelluilla oli tunne, että koulutus on ollut riittämätöntä ja lähisuhdeväkivaltaan puuttuvan työn työprosessit ovat epäselviä eivätkä nais erityisen työn periaatteet tai tavoitteet kohtaa arjen työn kanssa.

Naisvankilassa on tarve kehittää selkeä, arkeen pilkottu lähisuhdeväkivaltaan puuttuva työprosessi, jotka koskettaa kaikkia työntekijöitä. Naisvankilan henkilökunnan halu kehittää lähisuhdeväkivaltaan puuttuvaa työtä nousi selkeästi esiin tutkimushaastatteluissa. Moni esiin nostetuista työn kehittämiskohteista kuten perhetapaamiset ja lähisuhdeväkivallasta kertovan psykoedukaation lisääminen vaativat lähisuhdeväkivaltaa kohtaavan työ nostamista yhteisen tarkastelun kohteeksi naisvankilassa. Lähisuhdeväkivallan tunnistamista ja sen kohtaamista naisvankilassa voisivat tukea selkeät työskentelymallit ja -ohjelmat sekä yhdessä sovitut käytännöt. Työskentelymallit ja -tavat helpottavat puheeksi ottoa ja puuttumista, mahdollistavat väkivallan käsittelyn ja tukevat väkivallasta irrottautumista. Työntekijällä on selkeä käsitys siitä, mitä häneltä odotetaan ja ammatillinen rooli mahdollistaa tarvittaessa syvällisemmät keskustelut väkivaltaa kokeneen kanssa. Notkon ja kumppaneiden mukaan (2011, 1604) lähisuhdeväkivallan tunnistamista helpottavat rutiininomaisesti käytettävät väkivallan kartoituslomakkeet. Kartoituslomakkeita on vapaasti saatavilla THL:n verkkosivuilta ja niitä voisi olla hyvä ottaa käyttöön työskentelyssä vankilassa olevien naisten kanssa.

Lähisuhdeväkivallan kohtaamiseen ja puuttumisen käytänteisiin liittyvä tutkimukseni tuo esiin naisvankilan sisäistä kamppailua rankaisemisen ja nais erityisen kuntouttamisen välillä (vrt. Hasenfeld 1983, 7). Rikoksia tehneillä ja vankilassa olevilla

naisilla on tutkimusten mukaan (mm. Messina ym. 2010; Granfelt 2007b; Salovaara 2019) tarve erityisille, naisten tarpeet huomioiville palveluille. Granfelt (2007a, 157) kutsuu julmaksi yhteiskuntapolitiikaksi sitä, etteivät naiset saa tarvitsemaansa tukea ja palveluita vankilassa. Lähisuhdeväkivalta on ilmiö, jossa yhdistyvät yksilön, perheen, sosiaalisten suhteiden, vallitsevan kulttuurin, sukupuoliodotusten ja yhteiskunnallisten tekijöiden samanaikainen vaikutus. Lähisuhdeväkivallan kokeminen aiheuttaa tarvetta erityisille palveluille ja sensitiiviselle työotteelle. Naisten erityistarpeita huomioivaa on se, että lähisuhdeväkivaltailmiö ymmärretään naisvankilassa sukupuolistuneena ilmiönä, joka koskettaa naisia eri tavalla kuin miehiä. Kaikki edellä esitetty vahvistaa käsitystä siitä, että lähisuhdeväkivalta on moniulotteinen ja usein pitkäkestoinen ilmiö, johon nais erityinen puuttuminen rakentuu traumatietoisesta työotteesta sekä turvallisesta ja sensitiivisestä ympäristöstä, jossa osataan hyödyntää moniammatillisia näkökulmia lähisuhdeväkivallasta irrottautumisen tukemisessa. Lähisuhdeväkivalta on ilmiö, joka pahimmillaan johtaa kuolemaan. Siksi on ehdottoman tärkeää ja jopa viranomaisia velvoittavaa, että naisten lähisuhdeväkivaltakokemuksiin suhtaudutaan vakavasti ja niihin tarjotaan apua ja tukea vankeusaikana.

5.2 Pohdinta

Tutkimukseni tavoitteena oli tuottaa tietoa naisvankilan työntekijöiden keinoista ja mahdollisuuksista sekä vankilaympäristön valmiuksista kohdata naisten kokemia lähisuhdeväkivaltaa. Tutkimuksessa kysyttiin millaisena naisvankien lähisuhdeväkivaltakokemukset näyttäytyvät vankilaympäristössä henkilökunnan kuvaamina ja millaiset tekijät vaikuttavat koetun lähisuhdeväkivallan kohtaamisen naisvankilassa. Kysymyksiin on vastattu kuvaamalla analyysin tuloksia lähisuhdeväkivallan näyttäytymisestä vankilassa sekä kohtaamiseen vaikuttavia tekijöitä. Lisäksi tutkimuksessa etsittiin vastausta siihen, miten lähisuhdeväkivaltaan puuttuvaa työtä tulisi kehittää. Olen aineiston analyysin avulla pystynyt osoittamaan lähisuhdeväkivaltaa kohtaavan työn kehittämiskohtia naisvankilassa. Tutkimuksen ympäristönä on naisvankila, jolloin tuloksia voidaan hyödyntää erityisesti rikosseuraamusalan asiakas kohtaamisissa sekä koulutus- ja kehittämistyössä. Tutkielman tuloksia voidaan hyödyntää laajasti myös kaikissa niissä palveluissa, joissa väkivaltaan kokemaan joutuneet sekä sitä tehneet aikuiset asioivat.

Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena käyttäen aineistolähtöisen sisällönanalyysin menetelmää. Arvioin tutkimusmenetelmän olleen tähän tutkimukseen hyvin soveltuva, sillä aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla oli mahdollista lähestyä laajaa haastatteluaineistoa etsien avoimin mielin juuri niitä kohtia aineistosta,

jotka vastasivat asettamiini tutkimuskysymyksiin. Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan sisällön analyysin tavoitteena on aikaansaada selkeä sanallinen kuvaus käsiteltävästä ilmiöstä. Analyysin vaiheita olen kuvannut mahdollisimman tarkasti sekä tekstimuodossa että taulukon avulla tutkimuksen luotettavuuden takaamiseksi. On tärkeää huomioida, että tutkimusaineistoni on hyvin rajallinen, joten tutkimukseni tulosten pohjalta ei voida tehdä esimerkiksi rikosseuraamusalaa tai naisvankilan henkilökuntaa koskevia yleistyksiä. Väitän kuitenkin, että tutkimukseni tulosten avulla voidaan kehittää naisvankilassa tehtävää lähisuhdeväkivaltaa kohtaavaa työtä.

Tutkimus vahvisti tietoa siitä, että vankilassa olevien naisten lähisuhdeväkivalta kokemukset ovat yleisiä, monella tapaa elämään kietoutuvia ja haavoittavia. Tutkimuksen tulokset ovat yhtenevät aiemman tutkimuksen (mm. Granfelt 2007b, 2020; Joukamaa 2010; Salovaara 2019) kanssa. Tutkimus tuotti uutta tietoa lähisuhdeväkivallan kohtaamista tukevista ja haastavista ammatillisista rooleista ja asenteista, työkäytännöistä sekä työympäristön vaikutuksista naisvankilassa. Arvioin myös, että tutkimukseni tuo uutta näkökulmaa väkivaltatyön ja sosiaalityön tutkimukseen tuottamalla tietoa siitä, miten naisvankilan henkilökunta kohtaa naisten kokemaa lähisuhdeväkivaltaa ja mitkä tekijät vaikuttavat kohtaamiseen.

Tutkimuksen tekeminen synnytti myös jatkotutkimusaiheita. Ensimmäkin pidän sosiaalityön ja naisiin kohdistuvan lähisuhdeväkivaltatutkimuksen kannalta tärkeänä sitä, että tutkimusta laajennettaisiin koskemaan naisvankien kokemuksia lähisuhdeväkivallan kohtaamisesta vankilassa. Sitä, miten vankilassa olevat naiset kokevat tulleen kohdatuksi lähisuhdeväkivaltakokemustensa kanssa olisi naisten itsensä sekä palveluiden kehittämisen näkökulmasta tärkeää tutkia. Ajattelen, että naisten kokemusten kuuleminen voi rakentaa nais erityiselle työskentelylle suuntaa, jonka mukaisesti naisvankilassa olisi hyvä työtä kehittää. Tämän lisäksi tutkimuksessani nousi yllättäen esiin tiukkuutta ja kovuutta korostava vankilaympäristö ja sen vaikutukset työntekijöihin sekä tuomiota suorittaviin naisiin. Näen tärkeänä, että tutkimusta tästä aiheesta jatkettaisiin, jotta ymmärrys nais erityisyyden huomioivan ympäristön merkityksestä ja vaikutuksista kasvaisi entisestään naisvankilassa.

Palaan vielä tutkielman johdannossa esiin tuomiini kokemuksiini sosiaalityön arjesta. Tutkimuksen tekeminen avasi minulle ikkunoita naisvankilassa tehtävään työhön. Siihen arkitodellisuuteen mitä vankilan muurien sisäpuolella eletään vuoden jokaisena päivänä. Se lisäsi ymmärrystäni naisiin kohdistuvasta väkivallasta ja sen ilmenemisestä vankilassa ja pysäytti arvostavan ja kunnioittavan kohtaamisen merkityksen äärelle. Tutkimuksen tekeminen vahvisti entisestään käsitystäni suhdeperustaisen sosiaalityön kuntoutumista tukevista mahdollisuuksista. Asiakkaan puolelle asettuva ja luottamusta rakentava suhde edistää toipumista ja kokemusta siitä, että apua on saatavilla, on huolenpidon arvoinen ja että, kelpaa sellaisena kuin on.

LÄHTEET

- Allen, Davina (2000) Doing Occupational Demarcation: The "Boundary Work" of Nurse Managers in a District General Hospital. *Journal of Contemporary Ethnography* 29 (2000): 3, 326–356. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/089124100129023936>. Viitattu 25.7.2023.
- Bildjuschkin, Katriina & Ewalds, Helena & Hietamäki, Johanna & Kettunen, Hanna & Koivula, Tanja & Mäkelä, Jukka & Nipuli, Suvi & October, Martta & Peltonen, Joonas & Siukola, Reetta (2020) Väkivaltakäsitteiden sanasto. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Työpapereita 1/2020. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Bogolub, Ellen (2010): The obligation to bring about Good in Social Work Research. *Qualitative Social Work* 9.
- Cho, Hyunkag & Seon, Jisuk & Choi, Ga-Young & An, Soonok & Kwon, Ilan & Choi, Yoon Joon & Hong, Seunghye & Lee, Jungeun Olivia & Son, Esther & Yun, Sung Hyun (2020) Gender Differences in Intimate Partner Violence Victimization, Help-Seeking, And Outcomes Among College Students. *Advances in Social Work* 20(1), 22–44.
- Dillon, Gina & Hussain, Rafat & Loxton, Deborah & Rahman, Saifur (2013). Mental and Physical Health and Intimate Partner Violence against Women: A Review of the Literature. *International Journal of Family Medicine*, 2013, 15. <https://doi.org/10.1155/2013/313909>. Viitattu 15.8.2023.
- Dobash, Russell P. & Dobash, R. Emerson (2004) Women's Violence to Men in Intimate Relationships. *Working on a Puzzle. The British Journal of Criminology* 44(3), 324–349.
- Dobash, R. Emerson & Dobash, Russell P. (2017) The murder of women. Teoksessa Husso, Marita, Virkki, Tuija, Notko, Marianne, Hirvonen, Helena & Eilola, Jari (toim.), *Interpersonal Violence: Differences and Connections*. London: Routledge, 125–140.
- Elo, Satu & Kajula, Outi & Kääriäinen, Maria & Tohmola, Anniina (2022) Laadullisen sisällönanalyysin vaiheet ja eteneminen. *Hoitotiede* 2022, 34 (4) 215–255.
- Enroos, Rosi (2015) Vankila, vanhemmuus ja lapsi – näkökulmia perhekäytäntöihin. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus. *Acta Poenologica* 2/2015.

- Fenton, Jane (2012) Bringing together messages from the literature on Criminal Justice Social Work and 'disjuncture': The importance of 'helping.' *British Journal of Social Work* 2012, 42/3, 941–956. <https://www.jstor.org/stable/43771703>. Viitattu 3.9.2023.
- Fenton, Jane (2015). An analysis of "ethical stress" in criminal justice social work in Scotland: the place of values. *British Journal of Social Work* 2015, 45/5, 1415–1432. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcu032>. Viitattu 3.9.2023.
- Flinck, Aune (2006) Parisuhdeväkivalta naisen ja miehen kokemana. Rikottu lemmenmarja. *Acta Universitatis Tamperensis* 1169. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/67636/951-44-6709-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 3.4.2023.
- Forsberg, Hannele (1998) Perheen ja lapsen tähden. Etnografia kahdesta lastensuojelun asiantuntijakulttuurista. Saarijärvi: Lastensuojelun keskusliitto.
- Foucault, M. (2005) Tarkkailla ja rangaista. (Surveillir et punir, naissance de la prison. käänt. E. Nivanka). Keuruu: Otava.
- Goyena, Rogier (2019) Intimate Partner Violence: A Study on the Equality of Cultural Views of Domestic Violence Across Gender and Relationship Types. *Journal of Chemical Information and Modeling*, 53(9), 1689–1699. <https://doi.org/10.1017/CBO9781107415324.004>
- Granfelt, Riitta (2007a) Paha olla – vankilan sisällä, ulkona, vangin lähellä? Teoksessa Helne, Tuula & Laatu, Markku (toim.) *Vääryyskirja*. Kelan tutkimusosasto: Helsinki, 145–158.
- Granfelt, Riitta (2007b) "Oppisin elämään riippuvuuteni kanssa". Tutkimus naisvankien päihdekuntoutuksesta Vanajan vankilassa. *Rikosseuraamusviraston julkaisuja* 2/2007, Helsinki: Rikosseuraamusvirasto.
- Granfelt, Riitta (2015) Naisten kokemuksia kodittomuudesta ja vankeudesta. Teoksessa Virokannas, Elina & Väyrynen, Sanna (toim.) *Varjoja naiseudessa*. UNI-Press: Painettu EU:ssa, 199–219.
- Grenfelt, Riitta (2020) Vailla kotia – Asunnottomuuden tutkimusta naisten parissa. Teoksessa Lehtonen, Leena & Granfelt, Riitta & Azeem, Päivi (toim.) *Kohti kotia ja turvaa – Nais erityisyys asunnottomuustyössä*. Y-säätiö. 18–26. https://ysaatio.fi/wp-content/uploads/2020/12/Kohti_kotia_ja_turvaa-pdf-versio-sivut.pdf. Viitattu 4.7.2023.
- Grönfors, Martti (1982) *Kvalitatiiviset kenttätutkimusmenetelmät*. WSOY: Helsinki.
- Gutmanis, Iris & Beynon, Charlene & Tutty, Leslie & Wathen, Nadine & MacMillan, Harriet (2007). Factors influencing identification of and response to intimate partner violence: A survey of physicians and nurses. *BMC Public Health*, 7. <https://doi.org/10.1186/1471-2458-7-12>. Viitattu 2.4.2023.
- Göran Goldkuhl (2012) Pragmatism vs interpretivism in qualitative information systems research, *European Journal of Information Systems*, 21:2, 135–146, DOI: 10.1057/ejis.2011.54. Viitattu 31.7.2023.
- Haahtela, Riikka (2015) Asiakkuuksien rakentuminen asunnottomille suunnatussa naistyössä. *Acta Universitatis Tamperensis* 2023 Tampere: University Press.

- Harris, Bridget. A. & Woodlock, Delanie (2022) 'You can't actually escape it': Policing the Use of Technology in Domestic Violence in Rural Australia. *International Journal for Crime, Justice and Social Democracy*, 11(1), 135–148.
- Hasenfeld, Yeseskel (1983) *Human service organisations*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prent
- Hearn, Jeff & McKie, Linda (2010) Gendered and social hierarchies in problem representation and policy processes: "Domestic violence" in Finland and Scotland. *Violence Against Women* 16 (2), 136–158.
<https://doi.org/10.1177/1077801209355185>. Viitattu 2.6.2023.
- Heiskanen, Markku & Piispa, Minna (2002). *Väkivallan kustannukset kunnassa*. Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/70107> Viitattu 14.8.2023.
- Hisasue, Tomomi & Kruse, Marie & Raitanen, Jani & Paavilainen, Eija, & Rissanen, Pekka (2020). Quality of life, psychological distress and violence among women in close relationships: A population-based study in Finland. *BMC Women's Health*, 20(1). <https://doi.org/10.1186/s12905-020-00950-6>. Viitattu 14.8.2023.
- Hurtig, Johanna & Nikupeteri, Anna & Laitinen, Merja (2014) *Väkivallan kohtaaminen rakenteellisena oikeudenmukaisuuden kysymyksenä*. Teoksessa Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana (toim.) *Rakenteellinen sosiaalityö* (s. 250–280). Kuopio: Unipress.
- Husso, Marita (2003) *Parisuhdeväkivalta. Lyötyjen aika ja tila*. Vastapaino. Tampere.
- Husso, Marita & Virkki, Tuija & Notko, Marianne & Holma, Juha, Laitila, Aarno, & Mäntysaari, Mikko (2012). Making sense of domestic violence intervention in professional health care. *Health & social care in the community*, 20(4), 347–355.
- Husso, Marita & Notko, Marianne & Virkki, Tuija & Holma, Juha & Laitila, Aarno & Siltala, Heli (2021) Domestic violence interventions in social and health care settings: 159 Challenges of temporary projects and short-term solutions. *Journal of Interpersonal Violence* 36 (23–24), 11461–11482. <https://doi.org/10.1177/0886260519898438>. Viitattu 16.2.2023.
- Husso, Marita & Piippo, Sisko & Houtsonen, Jarmo & Mela, Marianne & Tihveräinen, Sonja & Haapanen, Jasmina & Hakkarainen, Louna & Knihtilä, Anna (2024) *Naisiin kohdistuvaan digitaaliseen väkivaltaan puuttumisen haasteet poliisin työssä, rikosprosessissa ja tukipalveluissa*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:65. Valtioneuvoston kanslia Helsinki 2024. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165353/VNTEAS_2023_65.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 3.1.2024.
- Hooks, Bell (2000) *Feminist theory: From margin to center*. London: Pluto Press.
- Hydén, Margareta (2015) *Har sociala problem ett kön?* Teoksessa Anna Meeuwisse & Hans Svärd. (toim.) *Perspektiv på sociala problem*. Andra omarbetade utgåvan. Stockholm: Natur & Kultur, 301–319.
- Jokinen, Arja (2012) *Kategoriat, instituutiot ja sosiaalisen järjestyksen tuottaminen*. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero: *Kategoriat, kulttuuri & moraalit*. Johdatus kategoria-analyysiin. Tampere: Vastapaino.

- Jokinen, Arto (2000) Panssaroitu maskuliinisuus. Mies, väkivalta ja kulttuuri. Tampere: Tampere University Press.
- Joukamaa, Matti ja työryhmä (2010) Rikosseuraamusasiakkaiden terveys, työkyky ja hoidontarve. Perustulosraportti. Helsinki: Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1. https://www rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risen-julkaisusar-ja/6AqMACEr8/RISE_1_2010_Rikosseuraamusasiakkaiden_terveys_tyokyky_ ja_hoidontarve.pdf. Viitattu 12.5.2023.
- Jäppinen, Maija (2015) Väkivaltatyön käytännöt, sukupuoli ja toimijuus - etnografinen tutkimus lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten auttamistyöstä Venäjällä. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2015/3. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Järvinen, Minna-Kaisa (2015) Asiakas-työntekijäsuhde rikosseuraamusalalla. Dialoginen arviointi tiedontuotannon tapana. Acta Universitatis Tamperensis 2013 Tampere University Press Tampere 2015.
- Kaaitila, Anniina & Nyqvist, Leo (2014) Taloudellinen väkivalta parisuhteessa - kirjallisuuskatsaus. Janus 22(3), 262–278.
- Kaaitila, Anniina (2017) Rahakonfliktit ja taloudellinen väkivalta parisuhteissa. Turun yliopiston julkaisuja Sarja C 434, Scripta Lingua Fennica Edita, Turku: Turun yliopisto. <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/133966/AnnalesC434Kaaitila.pdf?sequence=2&isAllowed=y>. Viitattu 20.10.2023.
- Kaaitila, Anniina (2017) Parisuhdeväkivaltaa kokeneet naiset avun hakijoina. Teoksessa Niemi, Johanna & Kainulainen, Heini & Honkatukia, Päivi (toim.) Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Tampere: Vastapaino, 89–103.
- Kananen, Jorma (2015) Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Karhuvaara, Marjatta & Kaitue, Sanna & Ruuhilahti, Susanna (2013) Lähisuhdeväkivallan kartoittaminen ja siihen puuttuminen lastenvalvojan työssä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere.
- Karttunen, Teija (2019) Nais erityistä päihdehoitoa. Etnografinen tutkimus päihdehoitolaitoksen naistenyhteisöstä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/65481/978-951-39-7839-6_vaietos28092019.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 3.3.2023.
- Keskinen, Suvi (2005) Perheammattilaiset ja väkivaltatyön ristiriidat. Sukupuoli, valta ja kielelliset käytännöt. Tampere: University Press.
- Keskinen, Suvi (2017) Erojen näkökulma yllirajaisiin muuttoliikkeisiin ja sukupuolistuneeseen väkivaltaan. Teoksessa Niemi, Johanna & Kainulainen, Heini & Honkatukia, Päivi (toim.) Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Tampere: Vastapaino, 269–285.
- Kilpinen, Erkki & Kivinen, Osmo & Pihlström, Sami (2008) Johdanto. Teoksessa Erkki Kilpinen & Osmo Kivinen & Sami Pihlström (toim.) Pragmatismi filosofiassa ja yhteiskuntatieteissä. Helsinki: Gaudeamus, 7–17
- Kivelä, Salla (2020) The Documentation of Family Violence in Healthcare and the Associations of Violence on Well-Being. Julkaisunro 197. Tampere University Dissertations. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/118932/978-952-03-1407-1.pdf?sequence=2&isAllowed=y>. Viitattu 6.7.2023.

- Kuronen, Marjo (2004) Valtaistumista vai voimavaraistumista. Feministisiä näkökulmia empowermentiin sosiaalityön käsitteenä ja käytänteinä. Teoksessa Kuronen, Marjo & Grenfelt, Riitta & Nyqvist, Leo & Petrelius, Päivi (toim.) Sukupuoli ja sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen 3. vuosikirja 2004. Juva: PS-kustannus. 277–296.
- Kuula, Arja (2006) Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Koistinen, Inka & Holma, Juha (2015) Finnish health care professionals' views of patients who experience family violence. *SAGE Open* 5 (1), 1–10. <https://doi.org/10.1177/2158244015570392>. Viitattu 2.6.2023.
- Laakkonen, Emilia & Rautio, Virva (2021) Nais erityinen työ vankilassa – mitä se tarkoittaa? 4.8.2021. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankoh-taista/blogi/nais erityinen tyo vankilassa-mitasetarkoittaa.html>. Viitattu 8.7.2023.
- Lappalainen, Raimo & Keinonen, Katariina & Koskialho, Katja (2023) Väkivallan kokemukset ja traumaattisten stressioireiden esiintyvyys. Teoksessa Rautanen, Mika & Harald, Kennet & Tyni, Sasu (toim.) (2023) Vankien terveys ja hyvinvointi 2023. Wattu IV -vankiväestötutkimus. Raportti 007/2023. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. PunaMusta Oy, 57–65.
- Lattu, Emmi (2016) Naisten tekemä väkivalta. *Acta Universitatis Tamperensis* 2176. Tampere: Tampere University Press.
- Lidman, Satu (2015) Väkivaltakulttuurin perintö: sukupuoli, asenteet ja historia. Gaudeamus, Helsinki.
- Linderborg, Henrik (2023) Kontrolli ja tuki rikosseuraamusalan ammattieettisenä kysymyksenä. Teoksessa Kaarakka, Olli & Nikula, Karoliina (toim.) Rikosseuraamusalan etiikka – käsitteistä käytäntöön. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus. *Acta Poenologica* 1/2023. 86–105.
- Lintonen, Tomi & Joukamaa, Matti (2013) Suomalaisten vankien sairastavuus ja terveyspalveluiden käyttö. Teoksessa Niemelä, Mikko & Saari, Juho (toim.) Huono-osaisten hyvinvointi Suomessa. Kelan tutkimusaineisto: Helsinki, 62–79.
- Messina, Nena & Wish, Eric & Nemes, Susanna (2000) Predictors of Treatment Outcomes in Men and Women Admitted to a Therapeutic Community. *American Journal of Drug and Alcohol Abuse* 26 (2), 207–227.
- Metsämuuronen, Jari (2008) Laadullisen tutkimuksen perusteet. 2. painos. Jyväskylä: Gummerus.
- Mojskerc, Natasha (2023) Racialisation in Domestic Violence Shelter Work Autoethnographic Action Research. Tampere University Dissertations 807. Joensuu 2023: PunaMusta Oy
- Muurinen, Heidi (2019) Pragmatismi ja kokeileva lähestymistapa sosiaalityön tiedonmuodostuksessa. Heikki Waris -instituutin tutkimuksia 2/2019.
- Mäkelä, Klaus (2005): Sosiaalitutkimuksen eettinen säätely. *Yhteiskuntapolitiikka* 70 (2005):4, 386–395
- Niemi, Johanna & Kainulainen Heini & Honkatukia Päivi (2017) Johdanto. Teoksessa Niemi, Johanna & Kainulainen, Heini & Honkatukia, Päivi (toim.) Sukupuolittunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Tampere: Vastapaino, 11–16.

- Niemi-Kiesiläinen, Johanna (2004) Rikosprosessi ja parisuhdeväkivalta. WSOY, Helsinki.
- Niklander, Elisa & Notko, Marianne & Husso, Marita (2019) Lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen ja ammattilaisten koulutus sosiaali- ja terveydenhuollossa ja poliisissa. EPRAS-hankkeen arviointi. Raportti 13/2019. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138462/URN_ISBN_978-952-343-369-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 22.12.2023.
- Nikupeteri, Anna (2016) Vainottuna. Eron jälkeisen vainon tunnistaminen ja uhrien kohtaaminen. Acta Universitatis Lapponiensis 336. Rovaniemi: Lapin yliopisto. https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/62627/Nikupeteri_Anna_ActaE_204_pdfA.pdf?sequence=2&isAllowed=y. Viitattu 28.12.2023,
- Notko, Marianne (2011) Väkipalva, vallankäyttö ja vahingoittuminen naisten perhe-suhteissa. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 406. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/25769/9789513941789.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 2.6.2023.
- Notko, Marinne & Juha, Holma & Marita, Husso & Tuija, Virkki & Aarno, Laitila & Juhani, Merikanto & Mikko, Mäntysaari (2011) Lähisuhdeväkivallan tunnistaminen erikoissairaanhoidossa. Duodecim. 15:127, 1599–1606.
- Notko, Marianne & Husso, Marita & Piippo, Sisko & Fagerlund, Monica & Houtsonen, Jarmo (2021) Intervening in domestic violence: interprofessional collaboration among social and health care professionals and the police. Journal of Interprofessional Care 36 (1), 15–23. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13561820.2021.1876645>. Viitattu 9.6.2023.
- Nousiainen, Kevät & Pentikäinen, Merja (2017) Naisiin kohdistuva väkipalva ihmisoi-keuskysymyksenä. Suomi alisuorittaja. Teoksessa Niemi, Johanna & Kainulainen, Heini & Honkatukia, Päivi (toim.) Sukupuolistunut väkipalva. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Tampere: Vastapaino, 51–67.
- Nyqvist, Leo (2001) Väkipalvainen parisuhde, asiakkuus ja muutos. Prosessinarviointi parisuhdeväkivallasta ja turvakotien selviytymistä tukevasta asiakastyöstä. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisuja 28. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.
- Ojuri, Auli (2004) Väkipalva naisen elämän varjona: tutkimus parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten elämäkulusta ja selviytymisestä. Acta Electronica Universitatis Lapponiensis 24. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Paavola, Sami & Hakkarainen, Kai (2008) Pragmatistinen välittyneisyys uuden luomisen perustana. Teoksessa Erkki Kilpinen & Osmo Kivinen & Sami Pihlström (toim.) Pragmatismi filosofiassa ja yhteiskuntatieteissä. Helsinki: Gaudeamus.
- Patterson, George T. & Swan, Philip G. (2019) Police social work and social service collaboration strategies one hundred years after Vollmer: A systematic review. Policing, 42(5), 863–886. <http://doi.org/10.1108/PIJPSM-06-2019-0097>. Viitattu 12.5.2023.

- Pekkala, Armi (2003) Tutkijan eettiset ongelmat. Teoksessa Pekka Laaksonen & Seppo Knuuttila & Ulla Piela (toim.) Tutkijat kentällä. Kalevalaseuran vuosikirja 82. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 85–108.
- Pihlström, Sami (2008) Pragmatismi filosofisena perinteenä. Teoksessa Erkki Kilpinen & Osmo Kivinen & Sami Pihlström (toim.) Pragmatismi filosofiassa ja yhteiskuntatieteissä. Helsinki: Gaudeamus, 21–51.
- Piippo, Sisko (2022) Lähisuhdeväkivallan kohtaamisen rakenteet, käytännöt ja toimijuus sosiaalityössä. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Social Sciences and Business Studies No 282.
- Piispa, Minna (2004) Väkivalta ja parisuhde. Nuorten naisten kokeman parisuhdeväkivallan määrittely suuyveyttutkimuksessa. Tilastokeskus. Helsinki: Yliopistopaino.
- Piispa, Minna & Heiskanen, Markku & Kääriäinen, Juha & Siren Reino (2006) Naisiin kohdistunut väkivalta 2005. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 225 Yhdistyneiden Kansakuntien yhteydessä toimiva Euroopan Kriminaalipoliittikan Instituutti (HEUNI) Publication Series No. 51.
- Piispa, Minna & Heiskanen, Markku (2017) Sukupuoli ja väkivalta tilastoissa. Teoksessa Niemi, Johanna & Kainulainen, Heini & Honkatukia, Päivi (toim.) Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Tampere: Vastapaino, 68–86.
- Pohjola, Anneli (2003) Tutkijan eettiset sitoumukset. Teoksessa Anneli Pohjola (toim.) Eettisesti kestävä sosiaalitutkimus. Rovaniemi: Lapin yliopisto, 53–68.
- Puusa, Anu (2020) Haastattelutyypit ja niiden metodiset ominaisuudet. Teoksessa Puusa, Anu & Juuti, Pauli (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät, Gaudeamus Oy, 73–87.
- Puusa, Anu & Juuti, Pauli (2011) Laadullisen lähestymistavan yleistymisen kulttuurinäkökulman myötä. Teoksessa Puusa, Anu & Juuti, Pauli (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Johtamistaidon opisto. Hansaprint.
- Pösö, Tarja (1986) Naisesta naisvanki? Tutkimus naisten rikollisuudesta. Tutkimuksia 83. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Rautanen, Mika & Harald, Kennet & Tyni, Sasu (toim.) (2023) Vankien terveys ja hyvinvointi 2023. Wattu IV -vankiväestötutkimus. Raportti 007/2023. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. PunaMusta Oy.
- Rikosseuraamuslaitos 2021. "Rikosseuraamuslaitoksessa koulutetaan henkilökuntaa naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämiseksi." 27.9.2021. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/tiedotteetjauutiset2021/rikosseuraamuslaitoksessakoulutetaanhenkilokuntaanaisiinkohdistuvanvakivallanvahentamiseksi.html>. Viitattu 7.7.2023.
- Rikosseuraamuslaitos. "Vastuullisuus Rikosseuraamuslaitoksessa. Vuosi 2022." Raportti: RISE/2534/2023. https://www.rikosseuraamus.fi/material/collections/20230601095441/Hsn8jeA05/Rikosseuraamuslaitoksen_vastuullisuusraportti_2022.pdf. Viitattu 3.7.2023.

- Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2022. https://www rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-tilastollinenvuosikir-ja/AWHmQGSQj/Rikosseuraamuslaitoksen_tilastollinen_vuosikirja_2022_WWW2.pdf. Viitattu 8.6.2023.
- Rikosseuraamuslaitos. Tutkimusluvut tieteellisiin tutkimuksiin ja hankkeisiin. <https://www rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/tilastot/tutkimusluvut.html#>. Viitattu 14.5.2023.
- Rise 2.0. "Ehdotus Rikosseuraamuslaitoksen uudeksi organisaatorakenteeksi." Luettu 20.5.2023. https://www rikosseuraamus.fi/material/collecti-ons/20201023153851/7LJkoAEnx/Rise_2.0_loppuraportti_Valmis.pdf. Viitattu 25.3.2023.
- Ronkainen, Suvi (1998) Sukupuolistunut väkivalta ja sen tutkimus Suomessa – tutkimuksen katveet valokeilassa. Sosiaali- ja terveysministeriö: Helsinki.
- Ronkainen, Suvi (2006) Haavoittunut kansakunta ja väkivallan toimijuus. Teoksessa Mirva Lohiniva-Kerkelä (toim.) Väkivalta. Seuraamukset ja haavoittuvuus. Terttu Utraisen juhla-kirja. Helsinki: Talentum, 531–550.
- Ronkainen, Suvi (2008) Kenen ongelma väkivalta on? Suomalainen hyvinvointivaltio ja väkivallan toimijuus. Yhteiskuntapolitiikka 73 (4), 388–401. <http://urn.fi/URN:NBN:fife201209117501>. Viitattu 5.6.2023.
- Ronkainen, Suvi (2017) Mitä väkivalta on? Erontekojen tärkeydestä, yhteyksien näkemisestä". Teoksessa Niemi, Johanna & Kainulainen, Heini & Honkatukia, Päivi (toim.) Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Tampere: Vastapaino, 51–86.
- Ruuskanen, Elina (2020) Naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelma 2020–2023. Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja julkaisuja 2020:15. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162499/OM_2020_15_ML.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 12.4.2023.
- Salovaara, Ulla (2019) Rikoksista tuomitut naiset. Yhteisöstä erottaminen ja takaisinliittämisen mahdollisuudet. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus. Acta Poenologica 1/2019
- Salovaara, Ulla (2019b) Pääteet ja nais erityisyys. Haaste, 19(4), 24-25. https://rikos-sentorjunta.fi/documents/5235988/56402368/2019-4_Haaste.pdf/e4f2cfd-9f02-1d0f-6247-ef5ff132cff2/2019-4_Haaste.pdf?version=1.1&t=1617029469982. Viitattu 5.7.2023.
- Salovaara, Ulla (2023) Nais erityiset ja sukupuolisensitiiviset toimintamahdollisuudet rikosseuraamusalalla. Teoksessa Kaarakka, Olli & Nikula, Karoliina (toim.) Rikosseuraamusalan etiikka – käsitteistä käytäntöön. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus. Acta Poenologica 1/2023. 128–163.
- Saurama, Erja (2016) Sosiaalityön käytäntötutkimus ja pragmatismi. Teoksessa Satka, Mirja & Julkunen, Ilse & Kääriäinen, Aino & Poikela, Ritva & Yliruka, Laura & Muurinen, Heidi (toim.) Käytäntötutkimuksen taito. Heikki Waris-instituutti & Mathilda Wrede-institutet. Unigrafia.
- Siltala, Heli (2021) Family violence as a public health problem: Effects and costs in Finnish health care. JyU Dissertations 421. Faculty of Education. Jyväskylä: University of Jyväskylä.

- Siltala, Heli & Hisasue, Tomomi & Hietamäki, Johanna & Saari, Juhani & Laajasalo, Taina & October, Martta & Laitinen, Hanna-Leena & Raitanen, Jani (2022) Lähisuhdeväkivallasta aiheutuva palveluiden käyttö ja kustannukset. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:52. Valtioneuvoston kanslia Helsinki 2022. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164292/VNTEAS_2022_52.pdf?sequence=13. Viitattu 3.7.2023.
- Sisäministeriö. Selvitys haavoittuviin ryhmiin kuuluvien turvallisuuden kokemuksista. Sisäministeriön julkaisuja 2021:21. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163204/SM_2021_21.pdf. Viitattu 5.7.2023.
- Stylianou, Adam, M. (2018). Economic Abuse Experiences and Depressive Symptoms among Victims of Intimate Partner Violence. *Journal of Family Violence*, 33(6), 381–392. <https://doi.org/10.1007/s10896-018-9973-4>. Viitattu 14.8.2023.
- Swahnberg, Katarina & Wijma, Barbro (2009) The body as 'double-ended sword'? A Qualitative study on Swedish female prisoners' relationship toward their bodies. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention* 10(2), 161–177. <https://doi.org/10.1080/14043850903320461>. Viitattu 8.10.2023.
- Säävälä, Hannu & Nyqvist, Leo & Salonen, Santtu 2006: Väkivallan olemus. Teoksessa Säävälä, Hannu & Pohjoisvirta, Riitta & Keinänen, Eero & Salonen, Santtu 2006: Mies varikolle. Apua lähisuhdeväkivaltaan. Oulun ensi- ja turvakoti ry. Oulu. 17–29.
- Tammi-Moilanen, Kaisa (2020) Naisvankiselvitys. Selvitys naisvankien olosuhteista, toiminnoista ja turvallisuudesta. Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 4/2020. https://www.rikosseuraamus.fi/material/collecti-ons/20201019102643/7LDL7zoyH/Naisvankiselvitys_-Selvitys_naisvankien_olosuhteista,_toiminnoista_web.pdf. Viitattu 2.7.2023.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. "Turvakotipalvelut 2022". 29.5.2023. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146664/Turvakotipalvelut%202022.%20Turvakotien%20asiakasm%c3%a4%c3%a4r%c3%a4t%20kasvussa.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 27.7.2023.
- Tilastokeskus (2022) Viranomaisien tietoon tulleet alaikäisiin kohdistuneet perheväkivaltatapaukset lisääntyivät 6,7 %. <https://stat.fi/julkaisu/cktcog0y01p8v0b00pnkr0hu6>. Viitattu 9.7.2023.
- Tilastokeskus (2023) Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa. Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021 -tutkimuksen loppuraportti. Helsinki: Tilastokeskus. https://www.stat.fi/media/uploads/sukupuolistunut_vakivalta_temasivu/sukupuolistunut_v%C3%A4kivalta_ja_1%C3%A4hisuhdev%C3%A4kivalta_suomessa_2021_loppuraportti.pdf. Viitattu 3.1.2024.
- Timonen, Helena (2009) Omin sanoin – Elämän ja muutoksen tarinat vankilasta vapauteen. Kasvatustieteellisiä julkaisuja no. 133. Yliopistopaino: Joensuu.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi
- Törmä, Sinikka (2017) Lähisuhdeväkivalta romaninaisen elämässä. Teoksessa Niemi, Johanna & Kainulainen, Heini & Honkatukia, Päivi (toim.) Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Tampere: Vastapaino, 286–304.

- Vankeuslaki (767/2005). <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=vankeuslaki>. Viitattu 14.7.2023.
- Venäläinen, Satu (2017) Women as perpetrators of violence. Meanings of gender and violence in the tabloid press and in the narratives of women imprisoned for violent crimes. Publications of the Faculty of Social Sciences 62. Helsinki.
- Viitanen, Päivi (2013) The Health, Work Ability and Helthcare Needs of Finnish Female Prisoners. Tampere: Tampere University Press.
- Virkki, Tuija & Marita Husso & Marianne Notko & Aarno Laitila & Juha Holma & Mikko Mäntysaari (2011) Lähisuhdeväkivallan kehystäminen erikoisairaanhoidossa: puuttumisen ja muutoksen mahdollisuudet. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 48:4, 280–293
- Virolainen, Vera (2018) Naisvankien tarinoita väkivallasta. Uhidiskurssia moninaistavat pienet kertomukset ja vivahteikas toimijuus. Yhteiskuntapolitiikka 83:5–6. 495–505
- Väyrynen, Sanna (2007) Usvametsän neidot. Tutkimus nuorten naisten elämästä huume kuvioissa. Lapin yliopistopaino, Rovaniemi: Acta Universitatis Lapponiensis 118 https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/62366/V%c3%a4yrynen_Sanna_ActaE_197pdfA.pdf?sequence=2&isAllowed=y. Viitattu 4.7.2023.
- Walby, Sylvia & Towers, Jude & Balderston, Susan & Corradi, Consuelo & Francis, Brian & Heiskanen, Markku & Helweg-Larsen, Karin & Mergaert, Lut & Olive, Phillipa & Palmer, Emma & Stöckl, Heidi & Strid, Sofia (2017) The concept and measurement of violence against women and men. Bristol, UK: Policy Press. 10.26530/OAPEN_623150
- Walker, Lenore. E. (1979). Battered Women: A Psychosociological Study of Domestic Violence. *Psychology of Women Quarterly*, 4(1), 136-138. <https://doi.org/10.1177/036168438000400101>. Viitattu 12.6.2023.
- Yourstone, Jenny & Wenander, Diana & Lånström, Niklas (2010) Psykisk hälsa bland fängelsedomda kvinnor i Sverige. Norrköping: Kriminalvården. https://www.kriminalvarden.se/globalassets/publikationer/forskningsrapporter/psykisk-halsa-bland-fangelsedomda-kvinnor-i-sverige_140310-slutgiltig.pdf?t_ip=40.77.167.173. Viitattu 20.7.2023.
- Youstin, Tasha J. & Siddique, Jane (2019). Psychological Distress, Formal Help-Seeking Behavior, and the Role of Victim Services Among Violent Crime Victims. *Victims and Offenders*, 14(1), 52–74. <https://doi.org/10.1080/15564886.2018.1547235>. Viitattu 20.7.2023.

LIITTEET

Liite 1: Tutkimukseen osallistumispyyntö naisvankilan henkilökunnalle.

Liite 2: Suostumuslomake

Liite 3: Tietosuojailmoitus

Liite 4: Teemahaastattelurunko

Liite 1: Tutkimukseen osallistumispyyntö naisvankilan henkilökunnalle.

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Hei!

Olen Paula Arbelin, sosiaalityön maisteriohjelman opiskelija, Jyväskylän yliopiston Kokkolan yliopistokeskus Chydeniukselta. Osana opintojani teen pro gradu tutkielman, jonka tavoitteena on tuottaa tietoa, miten naisvankien kokemaa lähisuhdeväkivaltaa näyttäytyy henkilökunnalle ja millaisia käytäntöjä ja keinoja vankilan henkilökunnalla on käsitellä sitä naisvankien kanssa. Tutkielman tarkoituksena on edistää vankilassa olevien naisten yksilöllisemmän ja vaikuttavan, nais erityisen kuntoutuksen toteutumista.

Kerään tutkimusaineiston haastattelemalla naisvankilan henkilökuntaa. Tallennan haastattelut ja puran puheen tekstin muotoon haastattelujen jälkeen. Käytän tulosten raportoinnissa suoria haastatteluotteita valikoiden ja anonymisoiden aineiston niin, että niissä ei kuitenkaan paljastu naisvankien elämään liittyviä tunnistettavia ja yksilöitäviä asioita, eikä haastattelijan henkilöllisyys.

Tutkimukseen on kutsuttu osallistumaan kaikki naisvankilan henkilökuntaan kuuluvat eri osastoilla ja erilaisissa työtehtävissä työskentelevät henkilökunnan jäsenet.

Huomioitavia asioita:

1. ilmoittaudu ja varaa haastattelu-aika laittamalla sähköpostia minulle sähköposti: X
Kerro ilmoittautumisen yhteydessä millaisessa työtehtävässä vankilassa työskentelet.
2. haastatteluun osallistuminen tapahtuu työajalla ja se kestää arviolta 30-60 minuuttia
3. haastattelut järjestetään naisvankilassa
4. haastatteluun ei tarvitse valmistautua etukäteen

Tähän tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Voit kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen, keskeyttää osallistumisen tai peruuttaa jo antamasi suostumuksen syytä ilmoittamatta milloin tahansa tutkimuksen aikana. Tästä ei aiheudu sinulle kielteisiä seurauksia. Tutkijana sitoudun noudattamaan voimassa olevia tutkimusaineiston säilyttämiseen ja tietosuojalainsäädäntöön liittyviä ohjeita.

Pro gradututkielman ohjaajani on yliopistonlehtori Laura Tiitinen, Kokkolan yliopistokeskus Chydenius, Jyväskylän yliopisto, sähköpostiosoite: X

Ystävällisin terveisin, Paula Arbelin

Sähköpostiosoite: X

Liite 2: Suostumuslomake

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

SUOSTUMUS OSALLISTUA TIETEELLISEEN TUTKIMUKSEEN

Tutkimuksen nimi: Lähisuhdeväkivalta naisvankilassa vankilan henkilökunnan kuvaamana

Olen ymmärtänyt, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja voin milloin tahansa syytä kertomatta keskeyttää osallistumiseni tutkimukseen tai peruuttaa antamani suostumuksen. Keskeyttämisestä ei aiheudu minulle kielteisiä seuraamuksia. Keskeyttämiseen asti minusta kerättyjä tutkimusaineistoja voidaan edelleen hyödyntää tutkimuksessa. Olen saanut tiedotteen tutkittavalle sekä tietosuojailmoituksen, ja minulla on ollut mahdollisuus esittää tutkijoille tarkentavia kysymyksiä, joten olen saanut riittävät tiedot tutkimuksesta ja henkilötietojeni käsittelystä.

Antamalla suostumukseni osallistua tähän tutkimukseen tutkittavana hyväksyn, että minulta kerätään tietoa tiedotteessa kuvattuun tutkimukseen ja että minulta kerättyjä henkilötietoja kerätään, käytetään ja käsitellään tietosuojailmoituksessa kuvatun mukaisesti.

Olen ymmärtänyt saamani tiedot, olen harkinnut edellä mainittuja kohtia ja olen päättänyt, että haluan osallistua tutkimukseen.

Kyllä Ei

Vahvistus:

Tutkimukseen osallistuvan allekirjoitus, nimenselvennys ja päivämäärä

Yhteystiedot:

Paula Arbelin

Sähköpostiosoite: X

Pro gradututkielman ohjaaja yliopistonlehtori Laura Tiitinen, sähköpostiosoite: X, Kokkolan yliopistokeskus Chydenius, Jyväskylän yliopisto

Paperista tai taltioitua suostumusta säilytetään tietoturvallisesti, kuten muutakin henkilötietoa.

Liite 3: Tietosuojailmoitus

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

TIETOSUOJAILMOITUS

Lähisuhdeväkivalta naisvankilassa vankilan henkilökunnan kuvaamana -pro gradu tutkielma

Olet osallistumassa tutkimukseen. Tässä tietosuojailmoituksessa sinulle kerrotaan henkilötietojesi käsittelystä osana tutkimusta. Sinulla on lain mukaan oikeus saada nämä tiedot.

1. Rekisterinpitäjä(t)

Rekisterinpitäjä, pro gradu- tutkielman suorittaja ja yhteyshenkilö: Paula Arbelin, maisteriopiskelija, sähköpostiosoite: X. *Käsiteltäessä tutkittavien henkilötietoja rekisterinpitäjä on taho, joka on vastuussa tutkittavien henkilötietojen asiallisesta ja lainmukaisesta käsittelystä.*

Tutkimuksen ohjaaja: Laura Tiitinen, Kokkolan yliopistokeskus Chydenius, Jyväskylän yliopisto, <https://www.jyu.fi/fi/yhteystiedot>

2. Henkilötietojen käsittelijä(t)

Tutkimuksen toteutuksen aikana rekisterinpitäjä voi käyttää henkilötietojen käsittelijöitä, joita ei pystytä nimeämään etukäteen. Käsittelijöiden kanssa tehdään aina tarvittavat sopimukset ja niiden soveltuvuus henkilötietojen tietoturvalliseen käsittelyyn arvioidaan ennen sopimuksen tekoa. Rekisteröityä informoidaan käsittelijän käyttämisestä erikseen, jos muutos on merkittävä rekisteröidyn näkökulmasta.

Tutkimustiedon oikeellisuuden varmistamiseksi rekisterinpitäjä voi antaa tietoja käsiteltäväksi (ensisijaisesti ilman suoria tunnistetietoja) ns. tutkimuksen monitoroijalle tai verifioijalle määrääjälle, mikäli tämä on välttämätöntä. Nämä toimivat tutkimushenkilöstön valvonnassa ja heidän kanssaan tehdään tietojenkäsittelysopimukset.

3. Henkilötietojen muu luovuttaminen tutkimuksen aikana

Tietojasi käsitellään luottamuksellisesti eikä niitä luovuteta sivullisille.

4. Tutkimuksessa ” Lähisuhdeväkivalta naisvankilassa vankilan henkilökunnan kuvaamana” käsiteltävät henkilötiedot

Henkilötietojasi käsitellään tiedotteessa kuvattua tutkimustarkoitusta varten.

Tutkimuksessa Sinusta kerätään seuraavia henkilötietoja: vankilan nimi, jossa työskentelet, tehtävämikkeesi, työkokemuksesi, sähköpostiosoitteesi, äänitallenne sekä haastattelumuistiinpanot. Tietojen kerääminen perustuu tutkimussuunnitelmaan.

Tutkimuksessa ei käsitellä erityisiä henkilötietoryhmiä.

Kaikki tutkittavat ovat täysi-ikäisiä.

5. Henkilötietojen käsittelyn oikeudellinen peruste tieteellisessä tutkimuksessa

Yleisen edun mukainen tieteellinen tutkimus (tietosuoja-asetuksen artikla 6.1.e, erityiset henkilötietoryhmät 9.2.j)

6. Henkilötietojen siirto EU/ETA ulkopuolelle

Tutkimuksessa tietojasi ei siirretä EU/ETA-alueen ulkopuolelle.

7. Henkilötietojen suojaaminen

Henkilötietojen käsittely tässä tutkimuksessa perustuu asianmukaiseen tutkimussuunnitelmaan ja tutkimuksella on vastuuhenkilö. Tutkimuksessa toimitaan niin, etteivät Sinua koskevat tiedot paljastu ulkopuolisille. Tutkimustulosten (Pro Gradu) osalta pyritään siihen, ettei Sinua voida tunnistaa suoraan taikka välillisesti tutkimustuloksista. Osana Pro Gradua voidaan käyttää suoria lainauksia haastattelusta.

Suorat tunnistetiedot poistetaan suojatoimena aineiston litterointivaiheessa eli tutkittavaa koskeva äänitallenne tuhotaan. Myös sähköpostiosoitteet hävitetään, kun haastattelu on tehty.

Litteraatit tallennetaan tutkijan omalle tietokoneelle. Sähköpostiosoitteet osallistumispyyntöjä ja haastattelukutsuja säilytetään tutkijan tietokoneella niin kauan kuin haastattelu on tehty, jonka jälkeen ne poistetaan. Tutkija ei lähetä tutkittaville sähköpostia siten, että muiden tutkimuksiin osallistuvien tiedot näkyisivät vastaanottajakentässä, eikä muutoinkaan toimi niin, että ulkopuolisilla olisi pääsy tutkittavan tietoihin. Tutkija vastaa aineiston hallinnasta sen elinkaaren aikana ja tietojen hävittämisestä tutkimuksen päätyttyä.

Tutkimuksesta on tehty **erillinen tietosuojan vaikutustenarvio**/tietosuojavastaavaa on kuultu vaikutustenarvioinnista

Kyllä Ei, koska tutkija on tarkastanut, ettei vaikutustenarviointi ole pakollinen.

8. Henkilötietojen käsittely tutkimuksen päättymisen jälkeen

Tutkimusrekisteri hävitetään tutkimuksen päätyttyä arviolta 10/2023.

9. Rekisteröidyn oikeudet

Oikeus saada pääsy tietoihin (tietosuoja-asetuksen 15 artikla)

Sinulla on oikeus saada tieto siitä, käsitelläänkö henkilötietojasi ja mitä henkilötietojasi käsitellään. Voit myös halutessasi pyytää jäljennöksen käsiteltävistä henkilötiedoista.

Oikeus tietojen oikaisemiseen (tietosuoja-asetuksen 16 artikla)

Jos käsiteltävissä henkilötiedoissasi on epätarkkuuksia tai virheitä, sinulla on oikeus pyytää niiden oikaisua tai täydennystä.

Oikeus tietojen poistamiseen (tietosuoja-asetuksen 17 artikla)

Sinulla on oikeus vaatia henkilötietojesi poistamista tietyissä tapauksissa. Oikeutta tietojen poistamiseen ei kuitenkaan ole, jos tietojen poistaminen estää tai vaikeuttaa suuresti käsittelyn tarkoituksen toteutumista tieteellisessä tutkimuksessa.

Oikeus käsittelyn rajoittamiseen (tietosuoja-asetuksen 18 artikla)

Sinulla on oikeus henkilötietojesi käsittelyn rajoittamiseen tietyissä tilanteissa kuten, jos kiistät henkilötietojesi paikkansapitävyyden.

Vastustamisoikeus (tietosuoja-asetuksen 21 artikla)

Sinulla on oikeus vastustaa henkilötietojesi käsittelyä, jos käsittely perustuu yleiseen etuun tai oikeutettuun etuun. Tällöin rekisterinpitäjä ei voi käsitellä henkilötietojasi, paitsi jos se voi osoittaa, että käsittelyyn on olemassa huomattavan tärkeä ja perusteltu syy, joka syrjäyttää oikeutesi.

Oikeuksista poikkeaminen

Tässä kuvatuista oikeuksista saatetaan tietyissä yksittäistapauksissa poiketa tietosuoja-asetuksessa ja Suomen tietosuojalaissa säädetyillä perusteilla siltä osin, kuin oikeudet estävät tieteellisen tai historiallisen tutkimustarkoituksen tai tilastollisen tarkoituksen saavuttamisen tai vaikeuttavat sitä suuresti. Tarvetta poiketa oikeuksista arvioidaan aina tapauskohtaisesti. Oikeuksista voidaan poiketa myös jos rekisteröityä ei pystytä tai ei enää pystytä tunnistamaan.

Profilointi ja automatisoitu päätöksenteko

Tutkimuksessa henkilötietojasi ei käytetä automaattiseen päätöksentekoon. Tutkimuksessa henkilötietojen käsittelyn tarkoituksena ei ole henkilökohtaisten ominaisuuksiesi arviointi, ts. profilointi vaan henkilötietojasi ja ominaisuuksia arvioidaan laajemman tieteellisen tutkimuksen näkökulmasta.

Rekisteröidyn oikeuksien toteuttaminen

Jos sinulla on kysyttävää rekisteröidyn oikeuksista, voit olla yhteydessä graduntekijään [miarbe\(at\)jyu.fi](mailto:miarbe(at)jyu.fi)

Tietoturvaloukkauksesta tai sen epäilystä ilmoittaminen Jyväskylän yliopistolle

<https://www.jyu.fi/fi/yliopisto/tietosuojailmoitus/ilmoita-tietoturvaloukkauksesta>

Sinulla on oikeus tehdä valitus erityisesti vakinaisen asuin- tai työpaikkasi sijainnin mukaiselle valvontaviranomaiselle, mikäli katsot, että henkilötietojen käsittelyssä rikotaan EU:n yleistä tietosuoja-asetusta (EU) 2016/679. Suomessa valvontaviranomainen on tietosuojavaltuutettu.

Tietosuojavaltuutetun toimiston ajantasaiset yhteystiedot: <https://tietosuoja.fi/etusivu>

Liite 4: Teemahaastattelurunko

TEEMAHAASTATTELURUNKO

Taustatietoja: työtehtävä vankilassa, työkokemus

1. Mitä lähisuhdeväkivalta on ja kuinka se näyttäytyy vankilassa?

- Millaisia lähisuhdeväkivallan muotoja olet työssäsi vankilassa olevien naisten kanssa kohdannut?
- Miten usein ja millä tavoin lähisuhdeväkivalta tulee esiin työssäsi vankilassa olevien naisten kanssa?
- Millaisia ajatuksia työssäsi näyttäytyvä lähisuhdeväkivalta herättää?

2. Millaisia käytäntöjä ja keinoja vankilan henkilökunnalla on käsitellä lähisuhdeväkivaltaa naisvankien kanssa?

- Millaisia kokemuksia sinulla on lähisuhdeväkivaltaan puuttumisen haasteista ja/tai sen käsittelemisen mahdollisuuksista omassa työssä?
- Millaisia työkäytäntöjä ja ohjeita teillä on lähisuhdeväkivallan käsittelemiseksi vankilassa olevien naisten kanssa?
- Onko työyhteisönne ja organisaation lähisuhdeväkivallan käsittelemistä koskeva tuki ja ohjeistus mielestänne riittävää?
- Mitkä olisivat keskeisimmät asiat vankilassa olevien naisten lähisuhdeväkivaltakokemusten käsittelyyn liittyen, joihin tuomion suorittamisen aikana voitaisiin vankilassa vaikuttaa?

3. Onko vielä jotakin mitä haluaisit sanoa vankilassa olevien naisten lähisuhdeväkivaltakokemusten näyttäytymiseen ja/tai niihin puuttumisen/auttamisen näkökulmasta?